

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณี

ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง

Peoples Participation to word Management of Water

Resources : A Case Study of Sub basin Palain Changwat Trang

สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8

Water Resources Regional office,8

กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Department of Water Resources

Ministry of Natural Resources and Environment

2551

**รายงานการวิจัย
เรื่อง
การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณี
ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง
Peoples Participation to word Management of Water
Resources : A Case Study of Sub basin Palain Changwat Trang**

**นายไกรสร เพ็งสกุล
Mr.Kraisorn Phengsakul**

**สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8
Water Resources Regional office,8
กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Department of Water Resources
Ministry of Natural Resources and Environment**

2551

(ก)

รายงานการวิจัย

เรื่อง	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง
คำสำคัญ	การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
หัวหน้าโครงการวิจัย	นายไกรสร เพ็ญสกุล
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
สังกัด	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ปีงบประมาณ	2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
3. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ประชาชนที่มีตำแหน่งต่างๆ ในชุมชนและมีถิ่นอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ จำนวน 103 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบ Group Interview และ Focus Group และกลุ่มประชาชนทั่วไปที่มีถิ่นอาศัยในบริเวณลุ่มน้ำทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ จำนวน 398 คน การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชน ทั้งผู้ที่มีตำแหน่งในชุมชนและประชาชนทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งครอบคลุมใน 6 ด้านของกระบวนการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมในด้านประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่ภาพรวมในด้านกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้เท็จจริงและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแผนงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวมีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2. ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 79.44) มีอายุตั้งแต่ 41 – 50 ปี (ร้อยละ 34.33) มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 39.12) สมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน (ร้อยละ 47.71) มีรายได้เฉลี่ย 5,001 – 10,000 บาท ต่อเดือน (ร้อยละ 51.30) อาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน (ร้อยละ 53.29) ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในชุมชน (ร้อยละ 36.33) แต่เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในปัจจุบัน (ร้อยละ 46.91)

3. ปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 6 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ต่อเดือน อาชีพหลัก การดำรงตำแหน่งในชุมชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์และส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านทรัพยากรน้ำ ต้องกำหนดทิศทางการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบทางสื่อต่างๆ อย่างทั่วถึงแพร่หลายและมากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา และการพัฒนาของภาครัฐ

Research

Title	Peoples participation to word management of water Resources : A case Study of Palain Sub Basin, Trang Province
Keyword	Peoples participation, Water Resources management
Cheif of Research project	Mr.Kraisorn Phengsakul
Position	Policy and planning analysis official level, 8
Office	Water Resources Regional office, 8 Department of Water Resources Ministry of Natural Resources and Environment
Fiscal Year	2008

Abstract

The objectives of study are as following

1. To study people participation level in water resource management in Palain Sub Basin, Trang Province
2. To identify the factors affected people participation level in water resource management
3. To suggest the methods for improving people participation level and efficiency in water resource management

Study groups are consisted of 1) Government official members; 103 people who works in organizations in upstream, midstream and downstream area, using focus group interview methods 2) Community members; 398 people who lived in upstream, midstream and downstream area, using interviews methods. The collecting data is consisted of 3 parts as following Part 1) The part collected demographical and primary data of the two study group Part 2) The test of people participation level in water resource management focused on six aspects in participation process as in information receiving, decision making, planning, management, following-up and evaluating and gaining advantages from water resources utilizing. Part 3) Difficulties and suggestions in participation level improvements

1. The level of people participation in Palain Sub Basin, Trang Province is rated in average level. The participation in gaining advantages from water resources utilizing is rated high level, the participation in water resources planning and management is rated average. However, people participation level in water resources planning and management is rated highest especially when the difficulties are met. In contrast, people participation level in water resources planning and management is rated average in order to terminate the problems is rated lowest.

2. The personal factors that affected water resources management in Palain Sub Basin, Trang Province is rated average. The population data are as following; the most population is count male gender (79.44 percentages), the age is in between 41-50 years old (34.33 percentages), Education level Pratomsuksa (39.12 percentages) the family is consisted of 3-4 members (47.71 percentages), the average income is between 5,001-10,000 baht per month (51.30 percentages), the main occupation is farming (57.29 percentages), the most of population aren't the members of government organization title (36.33 percentages), and the most of population are members of occupational centers (46.91 percentages).

3. The personal factors including gender, age, educational background, income, main occupation, and membership of government organization is related directly with people participation in water resource management in Palain Sub Basin, Trang Province. In the other words, these factors are significant in....

4. The suggestions for assign water resources activities is to promote directly to related people via many wells-selected media in order to creating positive point of view in water management resources participations. Moreover, the government organization should give opportunities to related people to join water management process and solving problems.

(จ)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำ ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย
ความกรุณาของผู้บริหารกรมทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะสำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา ในฐานะเจ้าภาพ
ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ พร้อมทั้งได้มีการติดตามให้ข้อเสนอแนะ และให้กำลังใจในการ
ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

การศึกษาข้อมูลภาคสนามได้รับความช่วยเหลือ และความร่วมมือด้วยดีจาก
เจ้าหน้าที่ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตกทุกคน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ ของลุ่มน้ำสาขาลอง
ปะเหลียน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้น จนส่งผลให้การวิจัย
ครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ
บริหารจัดการทรัพยากรน้ำและผู้เกี่ยวข้องต่อไป

คณะผู้วิจัย

สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8

กันยายน 2551

(จ)

คำนำ

ปัญหาวิกฤติของทรัพยากรน้ำ เป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศในปัจจุบัน วิกฤติดังกล่าวเกิดมาจากผลการพัฒนาที่ผ่านมา ที่เน้นอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้การใช้ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อการผลิต การอุตสาหกรรมและการอุปโภคบริโภค มากเกินกว่าที่จะฟื้นคืนกลับสู่ความสมดุลของระบบธรรมชาติได้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนทุกภาคส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำร่วมมือกันอย่างจริงจังในการรับรู้ปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อทรัพยากรน้ำที่มีอยู่เท่าเดิม และคุณภาพได้ลดลงจนไม่สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ จะไม่ถูกทำลายและเกิดวิกฤติมากยิ่งขึ้นในอนาคต

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ศึกษากรณี ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี อันจะนำข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ไปปรับปรุงการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

คณะผู้วิจัย

สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8

กันยายน 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
Abstract	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
คำนำ	(ฉ)
สารบัญ	(ช)
สารบัญตาราง	(ฌ)
สารบัญภาพ	(ฎ)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	8
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	23
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ	26
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย	33
กรอบแนวคิดในการวิจัย	33
สมมติฐานในการวิจัย	35
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	35
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
บทที่ 4 ผลการวิจัย	41
ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	41
ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	44
ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน	

การทดสอบสมมติฐาน	51
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์	
ผนวก ข ภาพถ่าย Group interview	
ผนวก ค คณะทำงานการวิจัย	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	22
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	34
3. ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง	41
4. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยภาพรวม จำแนกเป็นรายด้าน	44
5. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	45
6. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการกำหนดแผนงาน เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	46
7. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	47
8. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการวางแผนและการตัดสินใจ	48
9. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีบทบาทการ มีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละรูปแบบ	49
10. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับประโยชน์ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	49
11. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผล การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม	50
12. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามเพศ	51
13. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามอายุ	52

(ญ)

14. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามระดับการศึกษา	53
15. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามจำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน	54
16. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามรายได้	55
17. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามอาชีพหลัก	56
18. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยจำแนกตามการดำรงตำแหน่ง ผู้นำในชุมชน	57
19. แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยจำแนกตามการดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชน	58
20. แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลทางด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	59
21. แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยจำแนกตามการการเป็นสมาชิกกลุ่ม	60
22. แสดงร้อยละของปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกรายประเด็น	61
23. ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำในแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย	62

(๘)

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1. แผนที่แสดงขอบเขตลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน	6
2. แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน	
3. ทฤษฎีแรงจูงใจ	13
4. แสดงผลกระทบและเกี่ยวข้องกันระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วม	15
5. การมีส่วนร่วม 3 ระดับ	48

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

วิกฤตของปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องทุกปีจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและน้ำเสีย ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียงบประมาณในการแก้ปัญหาดังกล่าวแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ปัญหาหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤติดังกล่าว คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและมีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยในกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เนื่องจากคุณภาพของประชากรที่ถูกอบรม ชักจูง (Socialization) ให้คิดและมองปัญหาแบบแยกส่วน มองเฉพาะในส่วนที่ตนได้และเสียประโยชน์ มิได้มองปัญหาแบบเชื่อมโยงเป็นองค์รวม ทำให้ การแก้ปัญหายิ่งแก้ยิ่งเพิ่มปัญหาไม่จบสิ้น ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำถือเป็น โจทย์หลักที่มีความสำคัญที่จะส่งผลให้คนคิดเป็นระบบแบบเชื่อมโยง

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักอุทกวิทยา ได้แบ่งพื้นที่ในประเทศไทย ออกเป็น 25 ลุ่มน้ำหลัก 254 ลุ่มน้ำสาขา และ 5,000 ลุ่มน้ำย่อย ลุ่มน้ำหลักภาคใต้ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 มีจำนวน 4 ลุ่มน้ำหลัก ประกอบด้วย

1. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันออกส่วนที่ 2 นครศรีธรรมราช (รหัสลุ่มน้ำที่ 22)
2. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันออกส่วนที่ 3 และปัตตานี (รหัสลุ่มน้ำที่ 24)
3. ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (รหัสลุ่มน้ำ 23)
4. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตกส่วนที่ 2 ตรัง (รหัสลุ่มน้ำที่ 25)

ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียนมีรหัสลุ่มน้ำที่ 25.10 (ตามพระราชกฤษฎีกากำหนด เขตลุ่มน้ำ พ.ศ. 2538) เป็นลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ ประมาณ 713 ตารางกิโลเมตร ต้นน้ำกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันออกไหลลงสู่ทะเลอันดามันทางทิศตะวันตก

ที่ตั้งและขอบเขตของพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เทือกเขาบรรทัดด้านจังหวัดพัทลุง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอกันตัง ไหลลงสู่ทะเลอันดามัน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เทือกเขาบรรทัด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอกันตัง และ ไหลลงสู่ทะเลอันดามัน

สภาพภูมิประเทศสภาพลุ่มน้ำและการแบ่งลุ่มน้ำย่อย

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของกลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียนประกอบด้วย ภูมิประเทศหลายลักษณะมีทั้งที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล เนินเขา และภูเขาสูง ด้านทิศตะวันออกเป็น แนวเทือกเขาบรรทัดคิดไปตามแนวทิศเหนือ ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นชายฝั่งทะเลอันดามัน กลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียนไหลลงสู่ทะเลบริเวณอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง สภาพบริเวณ ปากแม่น้ำเป็นที่ราบป่าชายเลน สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนพื้นที่ตอนต้นโดยทั่วไปมีสภาพป่าไม้ที่ สมบูรณ์ตามแนวเทือกเขาบรรทัดมีความลาดชันสูง พื้นดินส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับที่เนิน การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ปลูกยางพาราเป็นพืชหลัก ส่วนพื้นที่ตอนกลางเกือบทั้งหมดเป็นสวนยางพารา สวนผลไม้ สลับกับที่นา และสวนปาล์มเล็กน้อย

กลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน สามารถแบ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยได้ทั้งสิ้นจำนวน 5 ลุ่มน้ำย่อย ดังนี้

1. ลุ่มน้ำย่อยคลองลำชาน
2. ลุ่มน้ำย่อยคลองบาตหลุด
3. ลุ่มน้ำย่อยคลองลำแคลง
4. ลุ่มน้ำย่อยคลองลำปลอก
5. ลุ่มน้ำย่อยคลองลำพิกุล

กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ครอบคลุมอำเภอย่านตาขาว บางส่วนของอำเภอนาโยง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง รวม 17 อบต. 2 เทศบาลตำบล 118 หมู่บ้าน เป็นกลุ่มน้ำที่หล่อเลี้ยง ชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่ปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ขาดความสมดุลทางระบบนิเวศ โดยเฉพาะ ระบบนิเวสดิน น้ำ ป่าไม้ น้ำ และดินถูกทำลาย เพื่อบุกเบิกพื้นที่การเกษตร ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัย สร้างความเสียหาย สูญเสีย ทรัพย์สินและชีวิต ปริมาณน้ำสำหรับการรักษาระบบนิเวศในช่วง ฤดูแล้งมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้น้ำเค็มรุกล้ำกินอาณาเขตในพื้นที่ดินแหล่งน้ำจืดทุกปี เกิดภัยแล้ง ในพื้นที่ลุ่มน้ำเพิ่มขึ้น ส่วนพื้นที่บริเวณกลางน้ำจะเป็นเขตชุมชน มีการก่อสร้างขวางทางน้ำไหล ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแหล่งน้ำ และการปล่อยน้ำเสียพื้นที่การเกษตรจากที่อยู่อาศัยและกิจกรรม ด้านอุตสาหกรรมทำให้เกิดน้ำเสีย ส่งผลกระทบต่อชุมชนปลายน้ำ ด้านคุณภาพชีวิตการประกอบ อาชีพและระบบนิเวศ

ปัจจุบันพื้นที่ลุ่มน้ำปะเหลียน มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัว ของชุมชนทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วส่งผลให้การบุกรุกพื้นที่ ประกอบกับความต้องการใช้น้ำอุปโภค บริโภค และการใช้น้ำเพื่อภาคส่วนต่างๆ มากขึ้น ทำให้ ระบบนิเวศขาดความสมดุล ก่อให้เกิดสภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม การรุกรานของน้ำทะเล น้ำเสีย การบุกรุกลำน้ำ การพังทลายของดินริมฝั่ง

การแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำคลองปะเหลียนที่ผ่านมา ได้มีการรวมกลุ่มการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในเขตลุ่มน้ำ จำนวน 17 อบต. จึงได้มีความคิดเห็นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำ เพื่อบรรเทาการเกิดวิกฤตธรรมชาติดังกล่าว จึงได้มีการร่วมมือกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ภูมิประเทศ ความเป็นจริงและตามความต้องการของชุมชน ประชาชนที่ประสบปัญหา และมีจิตสำนึกต่อภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เรื่องน้ำต้นทุนที่จะเพียงพอต่อการบริโภค อุปโภค อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การเกษตร น้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดหลักการบริหารจัดการน้ำ โดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อสนองนโยบายรัฐลุ่มน้ำ และวิสัยทัศน์ของจังหวัดตรัง “สวรรค์แห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาการเกษตรสู่สากล” และให้ประชาชนมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และระบบนิเวศลุ่มน้ำ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเพียงพอและยั่งยืน

ในสถานะที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำ แต่ภาครัฐยังมีข้อจำกัด จึงทำให้สถานการณ์ต่างๆ ไม่ก้าวหน้า ซึ่งข้อจำกัดในภาครัฐในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีดังนี้ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2535 : 20 – 21)

- (1) ข้อจำกัดด้านนโยบายไม่ชัดเจน ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ
- (2) ปัญหาเรื่องงบประมาณ และบุคลากรที่จะใช้ในการควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ไม่เพียงพอ
- (3) ปัญหาในเรื่องการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพราะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งยากต่อการควบคุม และต้องใช้ความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่าย

จากข้อจำกัดของภาครัฐดังกล่าวข้างต้น จึงได้พิจารณาศักยภาพของประชาชนนอกภาครัฐ อันได้แก่ องค์กรเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ โดยมีหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม คือ การปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาชนในลุ่มน้ำ ให้มีขีดความสามารถในการกำหนดความต้องการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำของตนเอง และยังสามารถกำหนดโครงการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนยังมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินการต่อไป โดยอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกน้อยที่สุด หรือไม่ต้องการความช่วยเหลือเลย ในเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาครัฐนั้น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าถูกพรากจากสิ่งแวดล้อม และถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะ

ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้ตัดสินใจเลือกเอาโครงการนำร่องลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่ศึกษา โดยพิจารณาเห็นว่าประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวได้รวมกลุ่มกันเป็น ชุมชน สมาคม เครือข่าย ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ ก่อนที่ปัญหาจะยุ่งยากเกินกว่าจะแก้ไขได้ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน
3. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข การดำเนินงาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

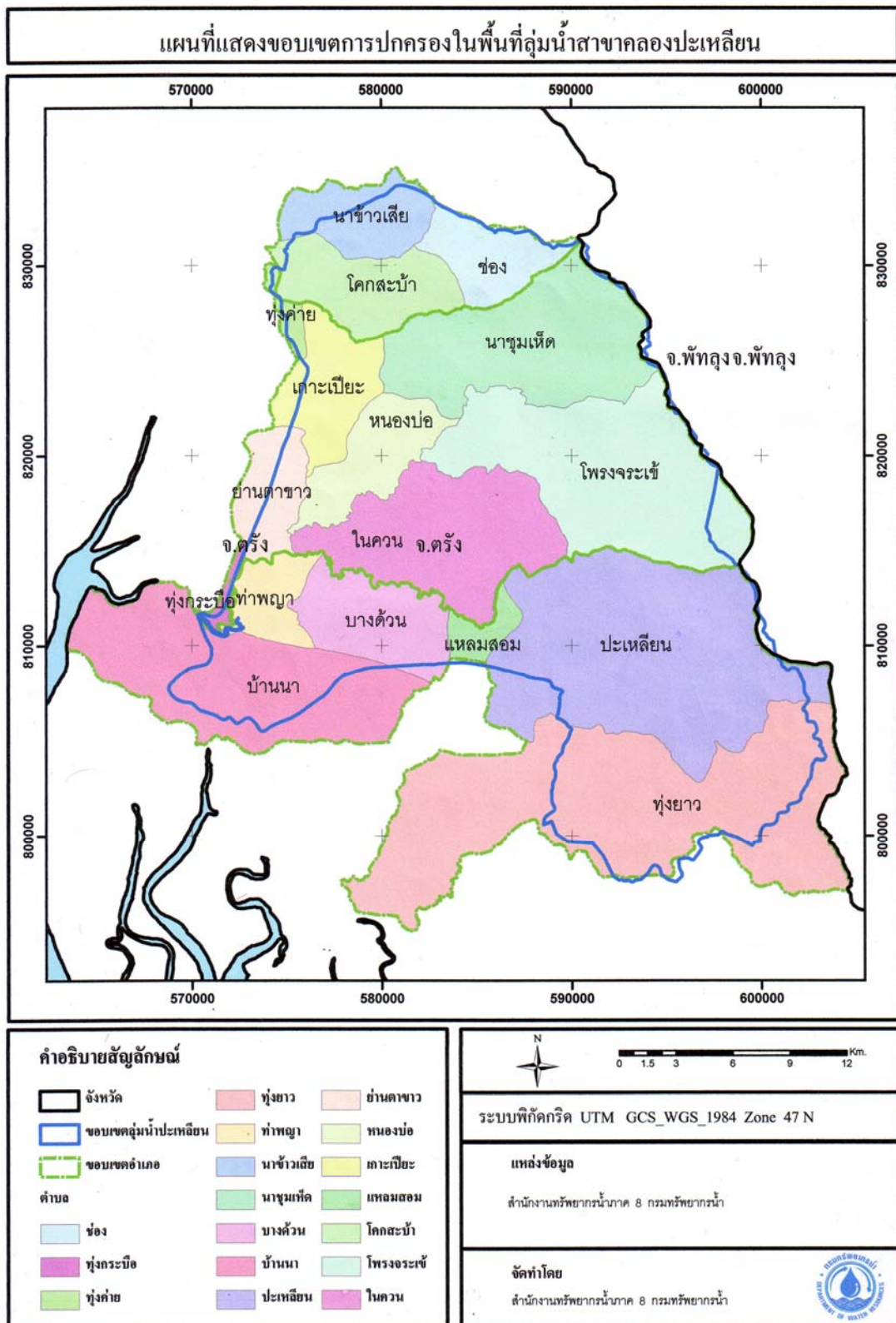
ในการวิจัยเรื่องนี้ คาดว่าจะมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

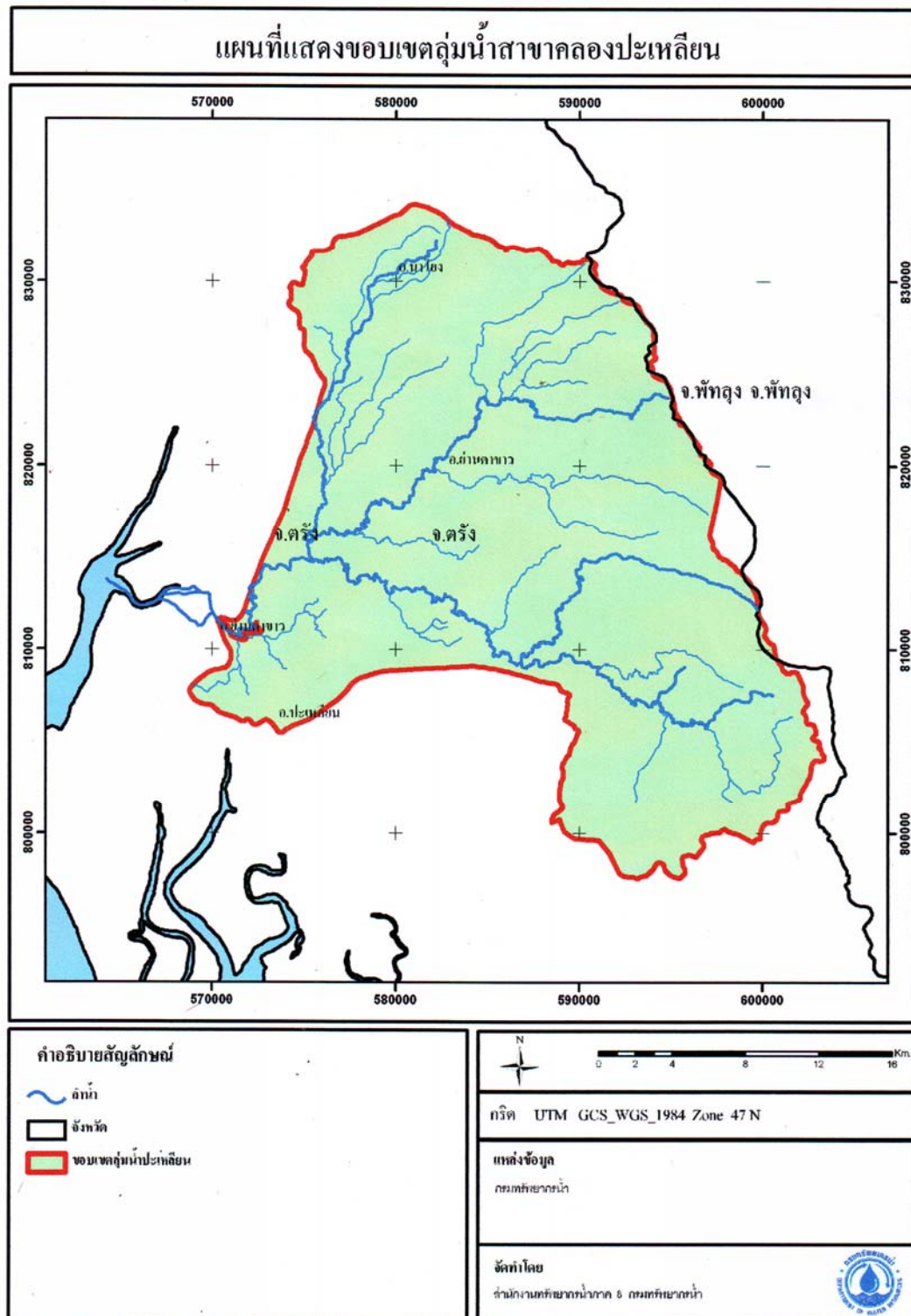
1. ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการลุ่มน้ำคลองปะเหลียน
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
3. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขต ดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย พื้นที่ลุ่มน้ำ 713 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอย่านตาขาว บางส่วนของอำเภอนาโยง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง รวม 17 อบต. 2 เทศบาลตำบล จำนวน 118 หมู่บ้าน
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนทั่วไป และประชาชน ที่มีตำแหน่งในชุมชนที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน ทั้ง 3 อำเภอ ข้างต้น
3. เนื้อหาการวิจัย เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง โดยเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมแต่ละกิจกรรมและปัจจัยที่ส่งเสริมกับการมีส่วนร่วม ตลอดจนประมวลปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา และยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับลุ่มน้ำอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จำแนกแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ให้ความหมายและหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

อภิน ระพีพัฒน์ (2527 : 320) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำ ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

นดา คำรหัสเลิศ (2542 : 21) ได้ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนมีการปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาชุมชน โดยความสมัครใจ ในลักษณะของการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมิณผล ร่วมบำรุงรักษา และร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผนการตัดสินใจ การระดม

Frankly Lisk (1985. อ้างในชินวัฒน์ สมสืบ. 2539 : 23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบ ของกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และโดยเฉพาะในบริบท ของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วม ของมวลชนอย่างกว้างขวาง ในการเลือกการบริหารและการประเมินผลของแผนงานและโครงการ ต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

Frankly Lisk (1985. อ้างในชินวัฒน์ สมสืบ. 2539 ; 23) เพิ่มเติมความหมายของ การมีส่วนร่วม 3 ประการ คือ

1) อิทธิพลของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต

2) เกี่ยวข้องกับความจำเป็นที่การเข้าร่วมของประชาชนในการวางแผน และ ดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ จะสร้างโอกาสด้านสังคม เศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และการจ้าง แรงงานและเพิ่มการกินดีอยู่ดี

3) การมีส่วนร่วมที่สนองต่อสิ่งที่จะเข้าถึงซึ่งการปรับปรุงให้คนจนได้รับ ประโยชน์เพื่อการผลิตหลัก ๆ การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและ สังคม การมีส่วนร่วมทางการเมือง นำมาซึ่งการกระจายอำนาจทางการบริหาร และทรัพยากรไปสู่ ระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อยืนยันว่าการตัดสินใจของประชาชนจะมีได้และได้รับการปฏิบัติตาม ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

(วิวัฒน์ นนทบุรี, 2535 ; 53) คำว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ในปัจจุบัน ได้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันหลายประการ ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ เน้นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความหมาย ครอบคลุม 3 ประการ คือ

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดกระบวนการพัฒนา

วิทวัส แก้วทะนง (2541 : 21) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการจัดการท้องถิ่น การตัดสินใจ การลงมือ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ก็ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในลักษณะของกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมศึกษา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาที่สนองตอบความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดการหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติการตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป
9. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชน กับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยยึดหลักการว่าสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผน และปฏิบัติงานเพื่อสนองความ

(สมปราชญ์ ผลชู, มปป. : 7-10) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ประกอบด้วย มิติต่าง ๆ 4 มิติ เป็นอย่างน้อย ดังนี้

1. การวางแผนและการตัดสินใจ (planning and Decision) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามและประเมินผลและการร่วมตัดสินใจ ในเรื่องเหล่านี้

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและบริการ

3. การได้รับผลประโยชน์ (Beneficiary) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ได้

4. การประเมินผล (Evaluation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบกิจกรรมทั้งหมดภายในขอบเขตที่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ของรัฐ มีความเป็นอิสระในการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมทรัพยากร ร่วมความคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในโครงการต่าง ๆ ในลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและสนองตอบความต้องการของชุมชน

2.1.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

(อำนาจ อนันตชัย, 2526 : 124-130 อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2535 : 156) นอกจากแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการหรือแผนงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนในอันที่จะช่วยให้โครงการหรือแผนงานเหล่านั้น ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่เนื่องจากชุมชนต่างๆ มีลักษณะทางด้านกายภาพและด้านสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนต่าง ๆ เหล่านั้น ทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา จึงมีเนื้อหาแตกต่างกัน มีดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) กล่าวถึงการใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำโดยใช้หลักพฤติกรรมของมนุษย์ การเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยชนส่วนใหญ่ และใช้เวลานาน ในการเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยพฤติกรรม สัญชาตญาณการศึกษาอบรมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกลี้ยกล่อมจะให้ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับ

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory)

กล่าวถึงการสร้างกำลังใจหรือการสร้างขวัญขึ้นมาเพื่อให้คนเกิดกำลังใจในการทำงานในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ คนที่มีขวัญในการทำงานก็จะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าคนที่ไม่มีขวัญและกำลังใจ เมื่อคนมีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก็จะทำให้เขามีความคิดที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะพิทักษ์รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเอาไว้

3. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการจูงใจให้

คนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ชนหมู่มากจำเป็นจะต้องมีผู้นำที่มีความสามารถในการตัดสินใจ รู้จักประนีประนอม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำช่วยให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานกันอย่างมีขวัญและกำลังใจ ทำให้คนหมู่มากเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ การสร้างผู้นำจึงเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง เพราะผู้นำที่ดี สามารถจูงใจให้คนคล้อยตาม และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือด้วยดี

4. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory)

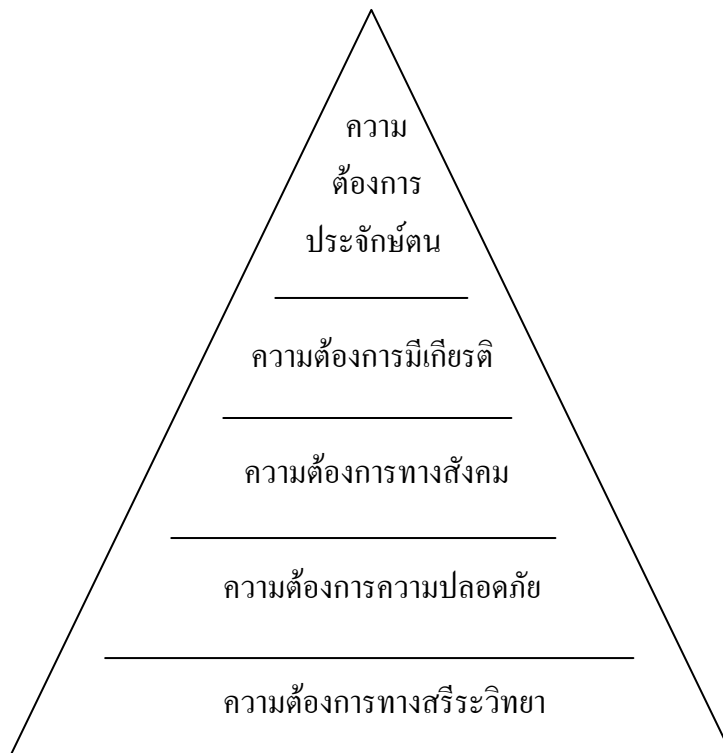
กล่าวว่าการใช้ระบบการบริหารเป็นวิธีการในการระดมความร่วมมือที่ง่ายที่สุด เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนในการดำเนินการ แต่ผลของการร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของแนวการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจ การประเมินผลโครงการและอื่น ๆ ไม่ว่าประชาชนจะเข้าร่วมโดยตรง หรือเข้าร่วมโดยอ้อม ผ่านผู้แทนหรือไม่ก็ตาม

5. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Human Motivation)

มาสโลว์ ได้อธิบายว่า การที่จะจูงใจคนนั้น จะต้องรู้ความต้องการตามลำดับขั้นของคน และการปฏิบัติการเพื่อสนองตอบความต้องการเหล่านั้น มาสโลว์ แบ่งลำดับความต้องการของคนออกเป็น 5 ระดับ โดยเรียงลำดับความสำคัญ ดังนี้ (จันทน์ ไพโรจน์, 2533 ; 16-18)

1. ความต้องการทางกายหรือทางสรีระวิทยา (Physiological Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs)
4. ความต้องการเกียรติยศหรือชื่อเสียงและการยกย่อง (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตนเอง หรือแสดงความสามารถให้ประจักษ์ในตนเอง (Self-Actualization Needs)

ประจักษ์ในตนเอง (Self-Actualization Needs)

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีแรงจูงใจ

ที่มา : จานง ไพโรจน์ (2533)

ลำดับความต้องการทั้ง 5 ชั้น สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ของมนุษย์ เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
2. ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการบำบัดแล้วความต้องการของคนไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น ความต้องการมีสุขภาพดีความปลอดภัยจากอันตราย ตลอดจนความมั่นคงในอาชีพ การงาน เป็นจุดสูงสุดของความปรารถนาอย่างหนึ่งของเรา เป็นความต้องการที่มีความต่อเนื่องจากความต้องการทางร่างกาย คนเราย่อมมีความต้องการตรงกันในเรื่องนี้เสมอ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) คือ ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น รวมทั้งมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น นอกจากนี้ยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่จากคนรอบข้างด้วย บุคคลจึงมีพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความต้องการทางสังคม รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4. ความต้องการมีเกียรติ ชื่อเสียง และการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะให้คนอื่นยอมรับว่าเป็นคนสำคัญ มีชื่อเสียง มีเกียรติเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งใกล้และไกล จึงเป็นแรงกระตุ้นให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นของส่วนรวมด้วยความตั้งใจอุทิศทั้งแรงกาย แรงใจ และทรัพย์สิน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ และตนจะได้รับยกย่อง นับถือจากบุคคลอื่น จากผลสำเร็จของงานนั้น ๆ เป็นต้น

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตนเอง (Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งจะเกิดเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจแล้ว

ทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ แต่จะต้องเลือกใช้ทฤษฎีให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือตามสมควรกับกรณีศึกษาวิจัย และถูกต้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของสังคม

2.1.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

(ปฐา สุวรรณมงคล, 2527 : 83) องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ ๆ 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ ซึ่งสามารถอธิบายและขยายความได้ดังต่อไปนี้

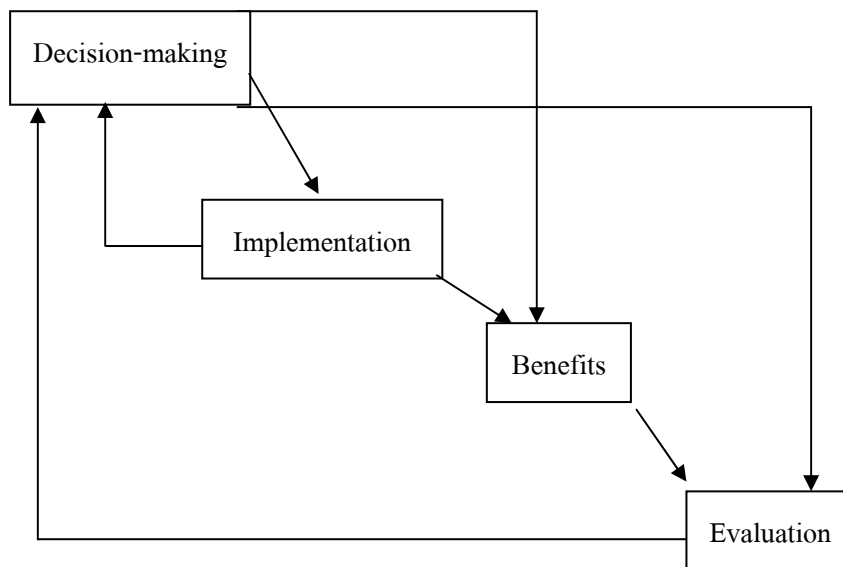
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making) หมายถึงเป็นขั้นเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ต้องกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม กำหนดวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม กำหนดตัวบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ ซึ่งในขั้นนี้เป็นการร่วมตัดสินใจหรือกำหนดรายละเอียดที่จะดำเนินโครงการ อาจจะเป็นการตัดสินใจโดยคณะกรรมการของกลุ่มหรือชุมชน (Abraham Sagle and Meni Koslowsky, 2000 : 33-35)

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (Participation in Implementation) โดยการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยร่วมแรงงาน ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์ และร่วมในการให้ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นกรรมการของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในโครงการ หรือร่วมในการบริหารและการประสานงาน

3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Participation in Benefits) คือ ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น หรือมีการกระจายโอกาสทางการศึกษา ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น มีจำนวนบุคลากรด้านการแพทย์ต่อประชาชนเพิ่มขึ้น หรือมีอำนาจในการปกครองเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Participation in Evaluation) หมายถึง การประเมินผลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นไปอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ และมีอำนาจมากน้อยเพียงใดในการเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงการประเมินโครงการโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถแสดงความเกี่ยวข้องและผลกระทบต่อกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงผลกระทบและเกี่ยวข้องกันระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วม

ที่มา ; Norman Uphoff, 1981 อ้างจาก อคิน รพีพัฒน์, 2527 ; 101

ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น เพื่อให้การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามหลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ต้องถือว่าชาวบ้าน คือ ตัวหลัก (Main Actor) ในการแก้ปัญหาของตนเอง องค์การภายนอกเป็นเพียงตัวเสริมหรือผู้สนับสนุนเท่านั้น โดยให้ความสำคัญแก่บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการชักจูงชาวบ้าน

2. เมื่อชาวบ้านเป็นตัวหลักขึ้นมาแล้ว ก็ให้เขาได้มีโอกาสประเมินด้วยตนเองว่า อะไรที่ถือว่าสำเร็จ อะไรล้มเหลว ตามมาตรฐานของชุมชน ซึ่งบางครั้งชาวบ้านอาจมองเห็นตรงกันข้ามกับที่หน่วยงานของรัฐได้ประเมินไว้แล้ว ซึ่งจะทำให้ภาครัฐได้สัมผัสหรือได้เรียนรู้ประสบการณ์ของประชาชนได้ และจะปรับปรุงแนวความคิด วิธีการและโครงสร้างขององค์กร ตลอดจนกำหนดบทบาทใหม่ เพื่อให้หน่วยงานไปมีส่วนร่วมกับประชาชนได้

3. องค์การภายนอก จะต้องปรับทัศนคติของตนเองให้ยอมรับทัศนคติของประชาชน เพื่อจะได้จับกระแสความคิดของประชาชนให้ได้

4. กิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กิจกรรมพัฒนาที่นำเสนอต้องสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัฒนธรรมชนบท

5. หน่วยงานพัฒนาควรจะมีเป้าหมายรวมของประเทศ ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนเป้าหมายชุมชน

2.1.5 ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

(นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527 : 184) จากการที่มีผู้ให้ความหมายในการมีส่วนร่วมไว้หลายความหมายดังกล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีปัจจัย 3 ประการด้วยกันที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีดังนี้

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งตัว (Self) ไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่เกี่ยวข้องด้านกำลังกายหรือทักษะ กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิตใจ (Ego-involved) ไม่เพียงแต่เฉพาะด้านการทำงาน (Task-involved)

2. การกระทำการเป็นส่วนช่วย เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์แล้วก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการยินยอม (Consent) ที่จะกระทำตามคำสั่ง ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “บุคคลวิถี” คือ มีการติดต่อ สื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่ม (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527 ; 184)

3. การร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ อารมณ์ และได้กระทำการเป็นส่วนช่วยในสถานการณ์กลุ่มแล้วนั้น ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง (Self-involved) กับกลุ่ม และต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

(นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527 : 183) จากแนวคิดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากแนวคิดอื่น ๆ ได้อีกเช่นกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น

2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง เป็นต้น

3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำการต่าง ๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

(ถนนศักดิ์ แก้วเทพ, 2535 : 43-46) การที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยแบ่งเบาภารกิจในภาครัฐลงนั้น อีกทางหนึ่งก็จะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนและสถานะด้านสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของคนในชุมชนนั้น ๆ และชุมชนใกล้เคียงซึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มียุทธวิธีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

2.1.6 รูปแบบลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบ และขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ ซึ่งมีทั้งแนวคิดที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันพอสรุปได้ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance of Meetings)
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on committees)
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
- 5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
- 6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
- 7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
- 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ริเริ่ม (Initiator)

9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง (Employer)

10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

จอห์น วุฑฒิกกรรมรักษา (2526 : 16) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วมไว้เป็น

5 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นกำหนดความต้องการ
- 2) ขั้นวางแผนการดำเนินการ
- 3) ขั้นตัดสินใจ
- 4) ขั้นดำเนินการ
- 5) ขั้นติดตามผลงาน

เจมส์ คี ปันทอง (2527 :10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

- 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นหา ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงลดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
- 5) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 6) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน

3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ตลอดเวลา

อกิน ระพีพัฒน์ (2539 : 49) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของคนในชุมชนไว้ 5 ขั้นตอน คือ

- 1) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการพิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 2) มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
- 3) มีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ไขปัญหา
- 4) มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
- 5) มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

เจลิยว บุรีภักดี (2545 : 115) จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่า เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้จักความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการการตัดสินใจในแนวทางแก้ปัญหาและความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

2.1.7 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

(ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, 2539 : 4) การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของตนเองหรือของชุมชนโดยอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนเพิ่มขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น
5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

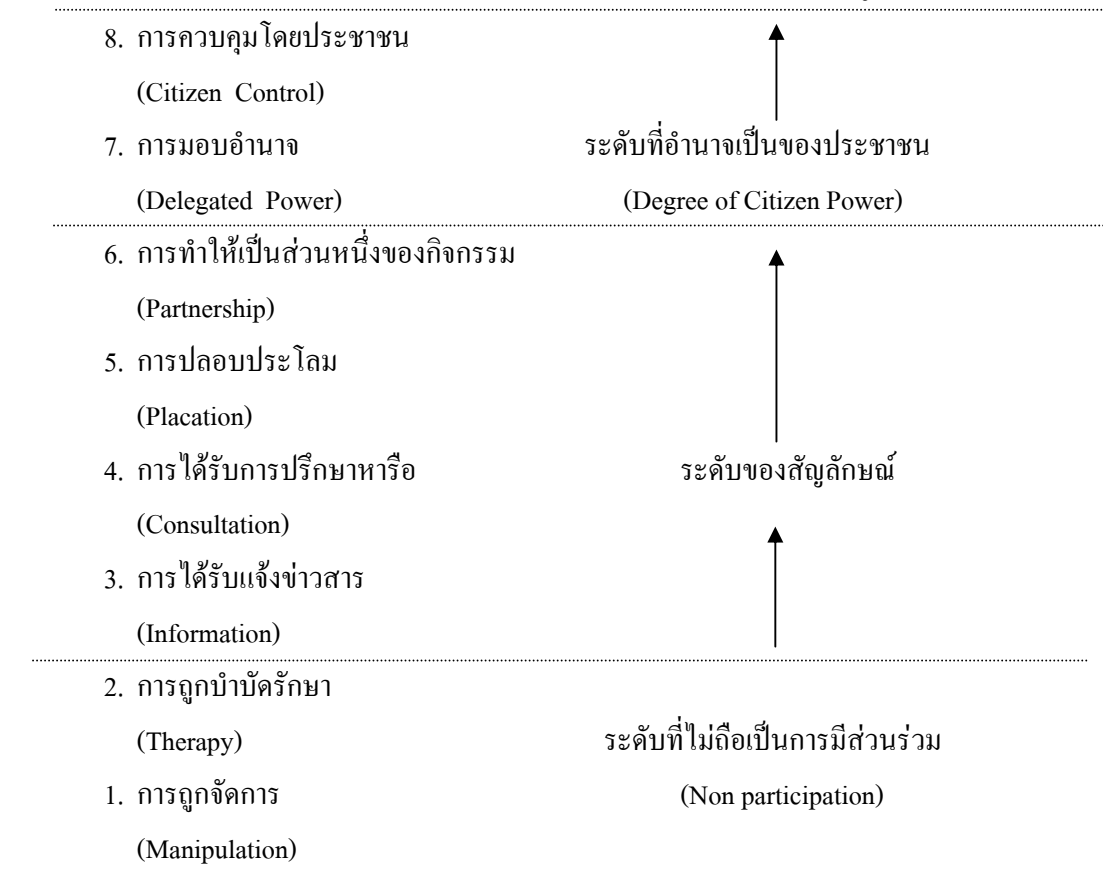
2.1.8 มาตรการมีส่วนร่วมของประชาชน

Kasperson, R.E. และ Breitbandm, (Kasperson, R.E. และ Breitbandm, 1974 : 3-4 อ้างถึงใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536 : 17) ในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยประกอบอื่นอีกหลายประการที่มีส่วนในการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ซึ่งได้มีผู้นำเสนอทัศนะเพื่อกำหนดมาตรการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้เสนอมาตรวัดระดับแรกของการจำแนกว่า การกระทำอะไรจึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมหรือไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้ คือ

1. การกระทำโดยแต่ละบุคคลมิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กริยาที่ถือว่าเป็นส่วนร่วมก็คือ กริยาที่มีการแสดงต่อผลและการกระทำนั้น โดยตรงของแต่ละบุคคล
2. ความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีความผูกพัน และมีแรงจูงใจการกระทำ
3. คุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งดูผลและผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ และความคิดเห็น มีการทำการประเมินผล

Arnstein (Arnstein, 1962 : 2 อ้างถึงใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536 : 17-19) ได้เสนอมาตรวัดการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่เรียกว่า “บันได 8 ขั้น ของการมีส่วนร่วม” ซึ่ง Arnstein เสนอว่าจะเป็นการช่วยลดความสับสนของการมีส่วนร่วม อันเป็นการช่วยการวิเคราะห์ผลในขั้นสุดท้าย

ระดับชั้นบันไดทั้ง 8 นี้ ยังแยกได้เป็นการมีส่วนร่วม 3 ระดับ ดังรูปต่อไปนี้

ระดับล่างของบันได คือ ขั้นที่ 1 การถูกจัดการ ถูกเชิดให้ทำ และขั้นที่ 2 การถูกบำบัดรักษา ทั้ง 2 ขั้นนี้ถือว่าไม่เป็นการมีส่วนร่วม ซึ่งประชาชนจะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือกำหนดโครงการ แต่สำหรับผู้ถืออำนาจนั้น จะใช้การให้การศึกษา และเยยวยาผู้เข้าร่วมได้

ระดับกลางของบันได คือ ขั้นที่ 3 การได้รับแจ้งข่าวสาร และขั้นที่ 4 การได้รับการปรึกษาหารือ ซึ่งถือเป็นระดับของสัญลักษณ์ที่ผู้ถืออำนาจจะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้ฟังและคิด แต่จะไม่มีอำนาจกระทำใด ๆ โดยมีขั้นที่ 5 คือ การปลอมประโลมเป็นขั้นสูงสุดของระดับการเป็นสัญลักษณ์โดยผู้ถืออำนาจรู้ถึงสิทธิในการตัดสินใจแต่ได้จำกัดอำนาจนั้นไว้

ระดับสูงของบันได คือ ขั้นที่ 6 การมีส่วนร่วม ซึ่งประชาชนสามารถจะเจรจาต่อรองและจัดการให้การสับเปลี่ยนกับผู้ถืออำนาจเดิม และขั้นสูงสุดของบันไดคือ ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ และขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับที่ประชาชนจะสามารถใช้อำนาจในการตัดสินใจและการจัดการโดยสมบูรณ์

(โรจนจรรย์ย์ ค่านสวัสดิ์, 2541 : 4-11) ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่ว ๆ ไประดับการมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะเริ่มตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วนร่วม
1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	การติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ	การพัฒนาระบบข้อมูล/การประชาสัมพันธ์/ สื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ
2. การเสนอข้อมูลความคิดเห็น	การให้ข้อมูลความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ ผ่านตัวแทนผ่านแบบสอบถาม/การสัมภาษณ์	การสำรวจ (ความคิดเห็น) สาธารณะ การสัมภาษณ์ ออกแบบสอบถาม การประเมินผลกระทบทางสังคม
3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูล/ แลกเปลี่ยนข้อมูล/ความคิดเห็นผ่านจดหมายข่าว/ ที่ประชุม หรือคณะทำงาน	การปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ การประชุมรับฟังความคิดเห็น - การประชุมร่วมกับชุมชน - การประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ - การประชุมประชาพิจารณ์
4. การเจรจาต่อรอง	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูล ความคิดเห็น จัดสรรประโยชน์และผลักดันข้อเสนอที่ เลือกผ่านคนกลางประชุม หรือคณะทำงาน เพื่อให้แต่ละ ฝ่ายได้รับประโยชน์ที่สามารถรับได้	การเจรจาต่อรอง
5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในบางขั้นตอน	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูล ความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในบางขั้นตอนของ กระบวนการวางแผน/การจัดการผ่านที่ประชุม หรือ คณะทำงานระดับนโยบาย/ตัดสินใจ เพื่อรักษา ผลประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูล ความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ของ กระบวนการวางแผน/การจัดการผ่านที่ประชุมหรือ คณะทำงานระดับนโยบาย/ตัดสินใจ เพื่อรักษา ผลประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
7. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	การดำเนินโครงการ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผ่าน ขั้นตอนที่ได้มีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุ ประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การจัดทำแผนงานการจัดหาทรัพยากร แบ่งงาน และปฏิบัติงานตามแผน
8. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	การร่วมติดตาม ตรวจสอบผลการปฏิบัติ หรือการดำเนิน กิจกรรมตามแผนที่ทุกคนเห็นชอบร่วมกันเพื่อตรวจสอบ การบรรลุประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมซึ่งแต่ละฝ่าย คาดหวังไว้	การประชุมประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

2.2.1 ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ได้มีการศึกษาและให้ความหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ ดังนี้

เกษม จันทรแก้ว (2530) ให้ความหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง วิธีการดำเนินการในพื้นที่รับประโยชน์จากน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การพัฒนา การเก็บรักษาซ่อมแซมสิ่งสึกหรอให้คืนสู่สภาพ การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป เพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นบังเกิดผลอย่างยั่งยืนต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติ

ปธาน สุวรรณมงคล (2540) ให้ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นวิธีการหรือกิจกรรมดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกัน และแก้ไขภัยธรรมชาติด้านน้ำ และการป้องกัน แก้ไขมลพิษทางน้ำ เพื่อให้สามารถใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กฤตเมธ สุทธิหาญ (2545 : 17) ให้ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดหา การพัฒนา การจัดสรรและใช้ประโยชน์ การป้องกัน และการฟื้นฟูภาวะทางน้ำ เพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและยั่งยืน

กรมทรัพยากรน้ำ (2546 : 27) ให้ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นกระบวนการในการจัดหาน้ำ จัดสรร อนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ อย่างยั่งยืน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในทุกพื้นที่

ความหมายโดยรวมของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง มาตรการ วิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาปัญหา การวางแผน การกำหนดนโยบาย การพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินการจัดหา จัดสรร อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ และแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค เป็นธรรมและยั่งยืน

2.2.2 หลักการจัดการทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ เป็นต้น ไม่สามารถแยกการจัดการน้ำได้เพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีขอบเขตของการจัดการที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ การป้องกันมลพิษทางน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน โดยมีผู้ให้หลักการและแนวทางไว้ ดังนี้

ประธาน สุวรรณมงคล (2540) ได้ให้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำว่า ต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาอย่างองค์รวม (holistic approach) น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เช่น ดิน ป่าไม้ ในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ

2) มีลักษณะของสหวิทยาการ (interdisciplinary) การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการนำความรู้จากหลายหลายวิธีมาใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และด้านสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ครอบคลุมตั้งแต่การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากน้ำ เทคโนโลยีการก่อสร้างเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายผู้บริหารประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับน้ำในชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคม เป็นต้น

3) อยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) เป็นการผสมผสานการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม ในขณะที่เดียวกันก็มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับของทรัพยากรต่าง ๆ

4) มีความเป็นเอกภาพ (unity) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย จะต้องมีความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศตามธรรมชาติ

5) มีความเป็นเครือข่าย (network) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะต้องเน้นเครือข่าย ในที่นี้หมายถึง เครือข่ายของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย และเครือข่ายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น อันได้แก่ รัฐ เอกชน และประชาชน

6) การมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) นำจัดเป็นสมบัติสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้ นับตั้งแต่การจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม รวมไปถึงการรักษารักษาธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตในน้ำได้

Canada Water Resources Association (CWRA) (1997 อ้างถึงในสถาบันดำรงราชานุภาพ, 2543) เป็นองค์กรจัดการทรัพยากรน้ำประเทศแคนาดา ได้ใช้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำให้ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึงคุณภาพของระบบนิเวศและ ความเท่าเทียมกันของคนในสังคมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต มีองค์ประกอบการจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างผสมผสาน โดยการเชื่อมโยงคุณภาพและปริมาณน้ำกับการจัดการทรัพยากรประเภทอื่น ๆ ความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบ สถาบันที่

2) สนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองคุณภาพน้ำ โดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่จำกัด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพ สร้างความสมดุลในด้านการศึกษาการใช้น้ำ กลไกตลาดและกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนทางเลือกให้กับผู้ใช้ และตระหนักถึงความรับผิดชอบและประโยชน์ที่ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรน้ำ

3) การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ โดยนำเอาระบบการวางแผน ติดตาม ประเมินผลและการวิจัยมาใช้ นำเอาระบบข้อมูลทุกด้านมาประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน มีการนำกลยุทธ์การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อหาฉันทามติ รวมทั้งสนับสนุนให้สาธารณชนรับทราบถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และให้การศึกษากับประชาชน

2.2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปธาน สุวรรณมงคล (2540) ได้เสนอปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การจัดองค์กร ได้แก่ การจัดรูปแบบโครงสร้างองค์การบริหารในรูปของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องสอดคล้องกับลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติอื่น ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ ที่อยู่ในเขตร่มน้ำ อนึ่ง ลักษณะการจัดองค์กร มีผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน กล่าวคือ การจัดองค์กรแบบตามหน้าที่ เป็นการจัดองค์กรในแนวดิ่ง องค์กรลักษณะนี้ทำให้การดำเนินงานขาดความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในแนวนอน ดังนั้น การจัดองค์กรที่ดี ต้องจัดให้เหมาะสมกับความเชื่อมโยงของทรัพยากรธรรมชาติ ในลักษณะเครือข่าย โดยจัดให้มีระบบการประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2) งบประมาณ ในการบริหารงานทั่วไป งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานเกิดการขับเคลื่อนของทรัพยากรการบริหารไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ งบประมาณที่จัดสรรในแต่ละด้าน จึงเป็นตัวชี้วัดทิศทางการพัฒนาขององค์การว่าให้ความสำคัญกับงานด้านใด

2.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

2.3.1 วิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ

ภายในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะมีน้ำใช้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพโดยมีระบบการบริหารจัดการ องค์กระบวนกฎหมายในการใช้ทรัพยากรน้ำที่เป็นธรรมยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในทุกระดับ

(มติกรม, 25 กรกฎาคม 2543)

2.3.2 นโยบายน้ำแห่งชาติ

1) เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยทบทวนและปรับปรุงพระราชบัญญัติที่มีอยู่ และเร่งดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การมีผลบังคับใช้ รวมทั้งจะต้องพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง

2) จัดให้มีองค์การเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ในระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น ที่มีกฎหมายรองรับ โดยให้องค์กระดะดับชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย กำกับและประสานให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และให้องค์กระดะดับลุ่มน้ำและระดับท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำ โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม

3) เน้นการจัดสรรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับการใช้น้ำด้านต่าง ๆ ทั้งเพื่อตอบสนองตามความจำเป็นพื้นฐานด้านเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค โดยจัดลำดับความสำคัญของประเภทการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ภายใต้กติกาการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน และให้ผู้ใช้น้ำมีส่วนรับผิดชอบในการได้รับบริการ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการและระดับการให้บริการ

4) กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการจัดหาน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อจัดหาต้นทุนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการ มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับทุกกิจกรรม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

5) จัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการทำการเกษตร และอุปโภคบริโภค เช่นเดียวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐด้านอื่น ๆ

6) พัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษา เพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ เข้าใจความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพความจำเป็นและหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

7) สนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม สิทธิและหน้าที่อย่างชัดเจนของประชาชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน ทั้งการใช้น้ำ การดูแลรับผิดชอบ การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการตรวจสอบดูแลคุณภาพน้ำ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

8) เร่งรัดให้มีการวางแผนการบรรเทาและแก้ไขปัญหาดุทกภัยและภัยแล้ง ทั้งการเตือนภัย การกำหนดแนวทางการบรรเทาและการฟื้นฟูบูรณะภายหลังการเกิดภัย อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง

9) สนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำ ต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

(มติกรม. 31 ตุลาคม 2543)

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมใจ เลเมรัตน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในจังหวัดขอนแก่น

2) สภาพการจัดการแหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ และปัญหาและอุปสรรคในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก

3) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก

4) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานขนาดเล็กจังหวัดขอนแก่น จำนวน 153 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ในเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2543 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t – test และ F – test ผลการวิจัยมีดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้ พบว่า สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก จำนวน 8 เรื่อง มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย จำนวน 14 เรื่อง และไม่มีส่วนร่วม จำนวน 9 เรื่อง โดย 5 เรื่องแรกที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังข้อมูลการก่อสร้าง การสมทบแรงงานในการขุดคลองส่งน้ำ การกำจัดวัชพืช

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

1) ควรส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาแหล่งน้ำและปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำควรมีการประสานแผนงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนกิจกรรมต่อเนื่อง

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดฝึกอบรมหรือให้ความรู้แก่กรรมการและสมาชิกกลุ่มในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม บทบาทสมาชิกกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการผลิตทางการเกษตร

3) ควรส่งเสริมให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดทำแผนงานประจำปี และมีการติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

นิศชล ทองขาว (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านโดยการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้น้ำและบทบาท การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการความขัดแย้งในการใช้น้ำจากกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยชาวบ้าน ในพื้นที่กลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนกลางที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านโป่ง จำนวน 367 คน และผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อถามความคิดเห็นถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาคความขัดแย้ง การเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำใน 2 ลักษณะ คือ

1. การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกหรือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และใช้ค่า Chi – square หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า

1. การเพิ่มของประชากรและผู้ประกอบการรีสอร์ท โรงแรม มีส่วนสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในการแย่งชิงน้ำโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เป็นนายทุนที่กักเก็บน้ำไว้ใช้เฉพาะกิจการของตนโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ความขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จัดเป็นปัญหาทางด้านสังคมและเป็นปัญหาสาธารณะที่ชาวบ้านในท้องถิ่นส่วนใหญ่เสียประโยชน์จากกลุ่มนายทุนที่เข้ามาบุกรุกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทำให้การเอื้อเพื่อแบ่งปันมีน้อยลง

2. การรวมตัวกันของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาการจัดสรรทรัพยากรน้ำมีสาเหตุหลายประการ คือ ปัญหาการเพิ่มของประชากรและผู้ประกอบการรีสอร์ท โรงแรม ปัญหาขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค ปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการรุกรานลำน้ำสาธารณะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ผลักดันให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักและรวมตัวกัน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควร และไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำ ถ้าจะมีก็เพียงเข้าร่วมประชุมในหมู่บ้าน หรือร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีอื่นๆ เท่านั้น

เลื้อ อภิชาติเกรียงไกร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรน้ำกรณีพื้นที่ลุ่มน้ำลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาต่างๆ ของลุ่มน้ำในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานราชการ ต่างๆ รวมทั้งภาคประชาชนได้มีความพยายามที่จะใช้กระบวนการต่างๆ มาแก้ปัญหา แต่ก็ยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดหรือองค์กรหนึ่งองค์กรใดมีความสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครบถ้วนและมีความยั่งยืน ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำเท่านั้น

เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีฐานความเชื่อว่าหากประชาชนผู้ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยตรง มีบทบาทในการจัดการทุกขั้นตอนของกระบวนการจะทำให้การจัดการปัญหาต่างๆ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลยิ่ง การศึกษาได้ค้นหาความต้องการของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยพิจารณาจากความเป็นไปได้จากบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะเงื่อนไขจากนโยบายและกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่

วิธีการศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้ทั้งการสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างชุมชนมหาชัย จำนวน 205 คน ใช้การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ใช้การเดินทางสำรวจหาข้อเท็จจริงและการสังเกตอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำลำตะคอง เคยมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำค่อนข้างน้อยหรือน้อยมาก ทั้งบทบาทในการนำเสนอปัญหา แจ้งหรือเข้าร่วมประชุมเพื่อค้นหาสาเหตุ บทบาทในการร่วมวางแผนดำเนินการ บทบาทในการออกค่าใช้จ่าย บทบาทในการออกแรงหรือเข้าร่วมแก้ไขปัญหา และบทบาทในการร่วมติดตามหรือประเมินผล การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ นั้นมักมีแรงจูงใจจากการชักนำ หรือริเริ่มจากหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งนี้เพราะประชาชนคิดว่าหน้าที่ในการจัดการนั้นเป็นเรื่องของหน่วยงานราชการเท่านั้น ประชาชนไม่ควรยุ่งเกี่ยว แต่หากหน่วยงานราชการใดๆ มาชักชวนหรือขอร้องก็พร้อมที่จะเข้าร่วมมือด้วย ส่วนใหญ่แล้วยังไม่มีโครงการความร่วมมือดังกล่าวอย่างเป็นระบบและจริงจังจะมีแต่โครงการระยะสั้นในรูปแบบง่าย ๆ ตามนโยบายเฉพาะหน้า บทบาทของประชาชนยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง ในขณะที่หน่วยงานราชการระดับล่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ และองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทมากขึ้น และได้พยายามที่จะประสานบทบาทของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำตะคองนี้ เพื่อร่วมกันบริหารจัดการแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของแต่ละภาคส่วนนั้นยังไม่ได้เริ่มแต่อย่างใดโอกาสต่าง ๆ ยังเป็นเพียงข้อบัญญัติในนโยบายและกฎหมายเท่านั้น

โสรัจจ์ ตาปณานนท์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง จังหวัดแพร่

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีการดำเนินโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเพื่อเร่งรัดฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร (รพด.) และเพื่อศึกษาปัจจัยด้านผู้นำชุมชน การทำงานในหน่วยงานป่าไม้ และการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน วิธีการศึกษครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 10 คน และชาวบ้านบ้านบุญเจ้มและบ้านห้วยเอือด อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ จำนวน 144 คน สุ่มตัวอย่างใช้เทคนิควิธีการแบ่งโควตา และการจับฉลาก

ผลการศึกษาพบว่าในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาชาวบ้านมีส่วนร่วม ในระดับปานกลาง ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหาชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ขั้นตอนการติดตามประเมินผลชาวบ้านมีส่วนร่วม ในระดับต่ำ และภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง ของชาวบ้านอยู่ในระดับต่ำ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านพบว่า

- ชาวบ้านที่ยอมรับและไว้วางใจในตัวผู้นำต่างกัน
- มีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ไม่แตกต่างกัน
- มีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนแก้ปัญหา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ ที่ระดับ 0.05

- มีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน ไม่แตกต่างกัน
- มีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามประเมินผล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ ที่ระดับ 0.05

- มีส่วนร่วมในภาพรวมของการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

ชาวบ้านที่ทำงานกับหน่วยงานป่าไม้มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำมากกว่าชาวบ้านกลุ่มอื่นในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำและภาพรวมของการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และชาวบ้านที่ได้รับการติดตามงานจากเจ้าหน้าที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกันในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมและภาพรวมของการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิเชียร พงษ์เมษา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกร ผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ในครัวเรือน

3) ศึกษาข้อเสนอแนะ และความต้องการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคายจำนวน 211 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตรฐานส่วนการประมาณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ สังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test (One – Way Analysis of Variance) และการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe's Method

ผลการวิจัย พบว่า

1. การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานต่อโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ในครัวเรือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย โดยจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย
2. สมมติฐานในการวิจัย
3. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual frame work)

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรและกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

3.1.1 ตัวแปรในการวิจัย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent variables)

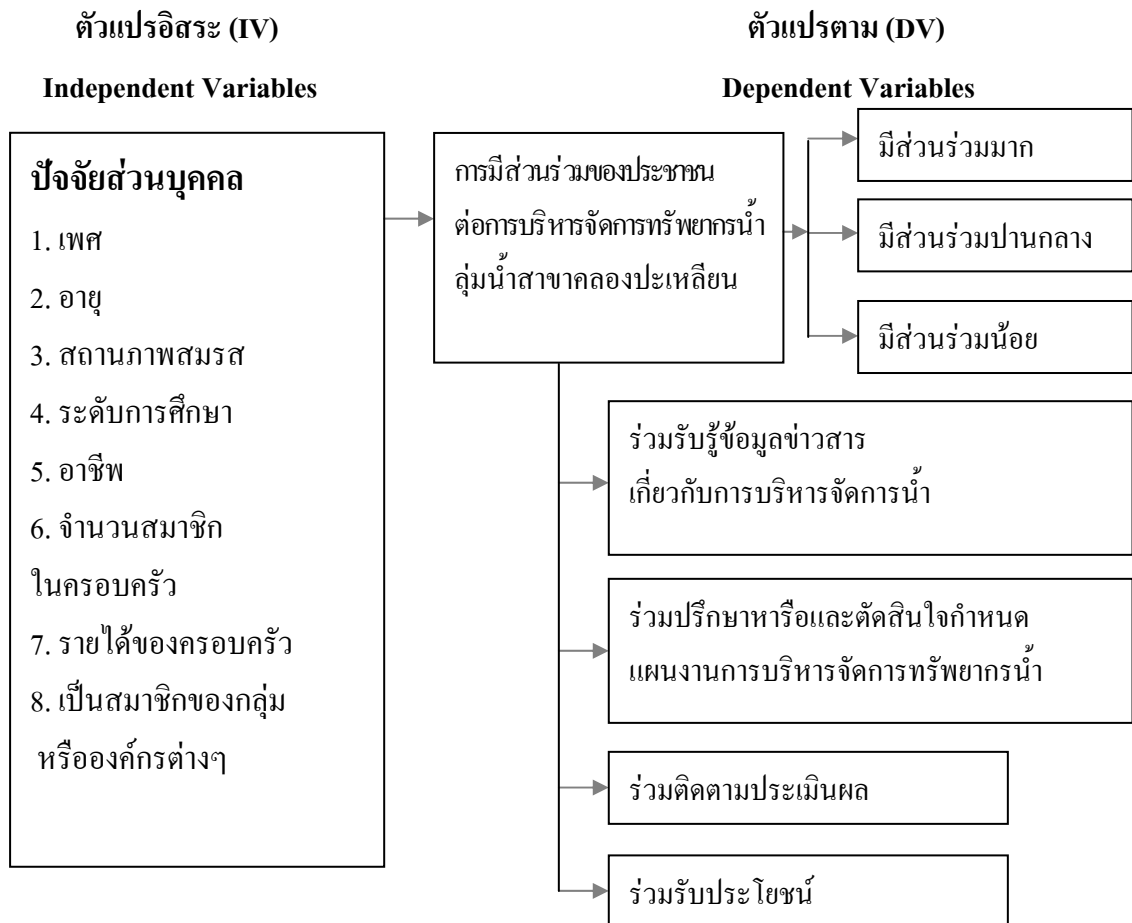
กำหนดให้สถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของครอบครัว เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ เป็นตัวแปรอิสระ

2) ตัวแปรตาม (Dependent variables)

กำหนดให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการด้านต่างๆ 4 ด้าน ดังนี้ คือ ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมปรึกษาหารือและตัดสินใจ กำหนดแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมรับประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3.2 สมมติฐานในการวิจัย

มีสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ หลักๆ จำนวน 2 ประเด็น คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับปานกลาง
2. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สาขาลongปะเหลียนในระดับปานกลาง

3.3 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ในการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำครั้งนี้ มีคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะ ซึ่งจำเป็นต้องให้ความหมาย เพื่อความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้อ่านกับผู้ทำการวิจัย ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการจัดการของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ
2. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
3. มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์
4. มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามและประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและบริการ

การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ หมายถึง ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ได้

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบกิจกรรมทั้งหมดภายในขอบเขตที่เหมาะสม

การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

ทรัพยากรน้ำ หมายถึง น้ำบนผิวดิน น้ำใต้ดิน และน้ำในทะเลอาณาเขตที่อยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งแหล่งน้ำระหว่างประเทศไทย อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ การจัดการ การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

ลุ่มน้ำ หมายถึง บริเวณพื้นที่ซึ่งครอบคลุมลุ่มน้ำธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งที่รวมน้ำตามที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติกำหนดตามลักษณะภูมิศาสตร์ และวัตถุประสงค์ในการบริหาร

สถานภาพส่วนบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. เพศ หมายถึง ความแตกต่างทางร่างกายและจิตใจที่แบ่งบุคคลออกเป็นหญิงและชาย
2. อายุ หมายถึง อายุตามปฏิทิน นับถึงวันที่ตอบแบบสอบถาม กำหนดแบบเจาะจง

การศึกษา หมายถึง การไม่ได้รับการศึกษา และการได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

สถานภาพด้านครอบครัว หมายถึง การมีบุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนบุคคลที่รวมอยู่อาศัยร่วมกันในครอบครัวหนึ่งๆ

สถานภาพด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การมีบุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. อาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพของบุคคลแต่ละบุคคล ว่าประกอบอาชีพอะไร เป็นอาชีพหลักหรือประกอบอาชีพอื่นด้วย เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ค้าขาย และรับจ้างแรงงาน เป็นต้น
2. รายได้ หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นจำนวนเงิน ที่ตัวแทนของครอบครัวได้จากค่าตอบแทนในการประกอบอาชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือนในรอบ 1 ปี ซึ่งไม่รวมกับรายได้ของบุคคลอื่นในครอบครัวแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ตั้งแต่ 3,000 บาทลงมา 3,000 – 5,000 บาท 5,001 – 10,000 บาท 10,001 – 15,000 บาท และ 15,000 บาทขึ้นไป

สถานภาพด้านสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. ผู้นำ หมายถึง ประชาชนที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำ หรือเคยเป็นผู้นำ หรือเคยเป็นผู้นำของกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น
2. ประชาชนธรรมดา หมายถึง ประชาชนที่ไม่มีตำแหน่งเป็นผู้นำ

3. การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ หรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

4. การได้รับข้อมูลข่าวสารต่างกัน หมายถึง การที่ประชาชนได้รับข่าวสารจากทุกแหล่งทั้งจากสื่อมวลชนทุกชนิด จากเพื่อนบ้าน และอื่นๆ

5. การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนเดินทางไปติดต่อกับชุมชนภายนอก

6. การติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำคลองปะเหลียนในลักษณะต่างๆ ดังนี้ การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน ทั้งที่เป็นข้าราชการและส่วนตัวการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน

7. ความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น หมายถึง ความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลแต่ละคน ว่าตนเองเป็นที่ยอมรับและให้ความนับถือจากบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด

สถานภาพด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียกับพื้นที่ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน แตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

1. เคยได้รับประสบการณ์จากภัยธรรมชาติชนิดต่างๆ เช่น น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย เป็นต้น ทำให้ตนเองหรือบุคคลในครัวเรือนและเพื่อนบ้านได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติต่างๆ เหล่านั้น

2. การได้รับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนเห็นคุณค่าหรือได้รับผลตอบแทนจะเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ได้ จากพื้นที่ลุ่มน้ำ

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ประชาชนที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ทุกหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ รวม 17 อบต. 2 เทศบาลตำบล รวม 150 หมู่บ้าน จำนวน 398 คน และกลุ่มตัวอย่างประชาชนผู้มีตำแหน่งต่างๆ ในชุมชน จำนวน 103 คน รวมทั้งสิ้น 501 คน

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป โดยวิธีการคัดเลือกหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในเขตบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีโอกาสเข้าร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จากการคัดเลือกดังกล่าวจะได้หมู่บ้านเป้าหมาย 150 หมู่บ้าน

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$N =$ จำนวนประชากรทั้งหมดที่ศึกษา

$e =$ ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างไม่เกินร้อยละ 0.05

$n =$ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{112,903}{1 + 112,903 (0.05)^2} = 397.69$$

และกลุ่มตัวอย่างของประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชน โดยทำการคัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจงผู้มีตำแหน่งในชุมชนบริเวณต้นน้ำ 33 คน บริเวณกลางน้ำ 35 คน และบริเวณท้ายน้ำ 35 คน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด ทั้งหมด 3 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลักษณะคำถามที่เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) มีลักษณะเป็นการประเมินคำตอบ โดยระดับการมีส่วนร่วม 3 ระดับ คือ น้อย ปานกลาง และมาก ตามเกณฑ์การประเมินของ เบสต์ (Best) มีค่าเฉลี่ย ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนเฉลี่ยสูงสุด} - \text{คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{3-1}{3} = 0.666$$

ระดับคะแนน	0.00 – 1.00	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ระดับคะแนน	1.01 – 2.00	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับคะแนน	2.01 – 3.00	ระดับการมีส่วนร่วมมาก

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วม ลักษณะคำตอบเป็นแบบกาเครื่องหมายถูก (✓) หน้าข้อที่คิดว่าเกี่ยวข้องต่อการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชาชนที่ หมู่ที่ – ตำบล นาชุมเห็ด อำเภอ ย่นตาขาว จังหวัดตรังซึ่งไม่ใช่หมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์ของ ครอนบาช Cronbach's Coefficient Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.75 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ และสังเกตกับกลุ่มตัวอย่างตามหมู่บ้านเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยคลองปะเหลียนทั้ง 17 อบต. จำนวน 150 หมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่าง 501 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ของส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ ภาคใต้ฝั่งตะวันตกส่วนที่ 2 ตรัง เป็นผู้แจกแบบสัมภาษณ์พร้อมชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้จัดทำจะทำการสัมภาษณ์ สังเกตประกอบ แล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การประมวลผลข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS 11.5 For Window (Statistical Product and Service Solution) โดยตรวจสอบครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนจะนำไปลงรหัส บันทึกข้อมูลที่เป็นรหัสในแบบบันทึกข้อมูล แล้วประมวลผลข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยสมมุติฐาน ดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ โดยหาค่าร้อยละ (percentage) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยหาค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation S.D) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยใช้ Chi – Square (χ^2)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง โดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบด้วย รายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่วิจัย
2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน
3. การทดสอบสมมติฐาน เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มน้ำคลองปะเหลียน
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) (N = 501)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	398	79.44
- หญิง	103	20.56
2. อายุ		
- 18 – 30 ปี	51	10.18
- 31 – 40 ปี	114	22.75
- 41 – 50 ปี	172	34.33
- 51 – 60 ปี	110	21.96
- 61 ปีขึ้นไป	54	10.78

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) (N = 501)	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา		
- ไม่ได้รับการศึกษา	5	0.99
- ประถมศึกษา	196	39.12
- มัธยมศึกษาตอนต้น	79	15.77
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	111	22.16
- อนุปริญญา/ปวส.	31	6.19
- ปริญญาตรี	76	15.17
- สูงกว่าปริญญาตรี	3	0.60
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
- 1 – 2 คน	39	7.78
- 3 – 4 คน	239	47.71
- 5 – 6 คน	191	38.12
- 6 คน ขึ้นไป	32	6.39
5. รายได้		
- ตั้งแต่ 3,000 บาท ลงมา	14	2.79
- 3,001 – 5,000 บาท	84	16.77
- 5,001 – 10,000 บาท	257	51.30
- 10,001 – 15,000 บาท	100	19.96
- 15,000 บาท ขึ้นไป	46	9.18

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) (N = 501)	ร้อยละ
6. อาชีพหลัก		
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	61	12.18
- ค้าขาย	62	12.38
- รับจ้างภาคอุตสาหกรรม	16	3.19
- ทำนาทำสวน	267	53.29
- อนุปรัชญา/ปวส.	29	5.79
- รับจ้างภาคเกษตร	26	5.19
- อื่นๆ	40	7.98
7. การดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชน		
- ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง	176	35.13
- เคยดำรงตำแหน่ง	143	28.54
- ไม่เคยดำรงตำแหน่ง	182	36.33
8. การเป็นสมาชิกกลุ่ม		
- เป็นสมาชิกกลุ่มในปัจจุบัน	235	46.91
- เคยเป็นสมาชิก	60	11.98
- ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม	206	41.11

จากตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 79.44 และเพศหญิง ร้อยละ 20.56 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มากที่สุด รองลงมา อายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 22.75 อายุ 51 – 60 ปี ร้อยละ 21.96 อายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 10.78 และ อายุ 18 – 30 ปี ร้อยละ 10.18 ตามลำดับ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 39.12 รองลงมา สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 22.16 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 15.77 ปริญญาตรี ร้อยละ 15.17 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 0.99 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.60 ตามลำดับ มีจำนวนสมาชิกอาศัยในครัวเรือน ส่วนใหญ่ 3 – 4 คน ร้อยละ 47.71 รองลงมา 5 – 6 คน ร้อยละ 38.12 จำนวนสมาชิก 1 – 2 คน

4.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

ตารางที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยภาพรวม จำแนกเป็นด้านต่างๆ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	1.35	0.499	ปานกลาง
2. การกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	1.82	0.701	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	1.79	0.689	ปานกลาง
4. บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจ	1.74	0.658	ปานกลาง
5. การเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในแต่ละรูปแบบ	1.78	0.666	ปานกลาง
6. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	2.15	0.633	มาก
7. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม	1.36	0.500	ปานกลาง
รวม	1.71	0.593	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยภาพรวม การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.71 ซึ่งอธิบายได้ว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า ด้านประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในแต่ละรูปแบบ บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 1.82 1.79 1.78 1.74 1.36 และ 1.35 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. โทรทัศน์	2.09	0.702	มาก
2. วิทยุ	1.51	0.689	ปานกลาง
3. หนังสือพิมพ์	1.50	0.663	ปานกลาง
4. วารสาร/นิตยสาร	1.40	0.621	ปานกลาง
5. เอกสารทางราชการ	1.53	0.688	ปานกลาง
6. อื่นๆ	0.09	0.413	น้อย
รวม	1.35	0.499	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.35 โดยประชาชนรับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 และประชาชนรับรู้ข่าวสารจากสื่ออื่นๆ น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.09

ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ มีส่วนร่วมที่จะรับรู้ถึงข้อเท็จจริง สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น	2.12	0.701	มาก
2. มีส่วนร่วมในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการประชุมหรือสัมมนาอย่างเป็นทางการ	1.73	0.779	ปานกลาง
3. มีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ	1.73	0.737	ปานกลาง
4. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ของชุมชน	1.73	0.752	ปานกลาง
5. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้กับประชาชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหน้าที่ที่ท่านรับผิดชอบ	1.78	0.770	ปานกลาง
รวม	1.82	0.701	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียนด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.82 โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเด็นเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่และมีส่วนร่วมรับรู้ถึงข้อเท็จจริง สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 และประเด็นการประชุมหรือสัมมนาอย่างเป็นทางการ เมื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประเด็นการคิดหาแนวทาง แก้ไขปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ และประเด็นการ

ตารางที่ 7 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรเข้ามา
มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ มีส่วนร่วม
1. มีส่วนร่วมในการศึกษา สถานการณ์ทรัพยากรน้ำ ปัญหา หรือความต้องการน้ำระดับใด	1.87	0.664	มาก
2. มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา	1.93	0.666	ปานกลาง
3. มีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหที่สำคัญที่มี ความจำเป็นเร่งด่วน	1.81	0.738	ปานกลาง
4. มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแนว ทางแก้ไขปัญหหรือเพื่อสนองความต้องการของชุมชนอย่าง เหมาะสมและสมเหตุสมผล	1.77	0.751	ปานกลาง
5. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อจัดทำ แผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญห หรือสนองความต้องการ ของชุมชน	1.78	0.785	ปานกลาง
6. มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ สนับสนุนหรือประสานการ ดำเนินงานตามแผน/โครงการ ที่ได้ตกลงกันไว้บรรล วัตถุประสงค์	1.75	0.759	ปานกลาง
7. มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานความก้าวหน้า และประเมินผลสำเร็จของงาน	1.68	0.720	ปานกลาง
8. มีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ ชุมชนใกล้เคียง	1.71	0.735	ปานกลาง
รวม	1.79	0.689	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ในขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ตารางที่ 8 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการวางแผนและการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ร่วมประชุมและวางแผน	1.85	0.737	ปานกลาง
2. ร่วมแสดงความคิดเห็น	1.96	0.680	ปานกลาง
3. ร่วมกำหนดกิจกรรม	1.62	0.703	ปานกลาง
4. ร่วมกำหนดกฎระเบียบต่างๆ	1.53	0.713	ปานกลาง
รวม	1.74	0.658	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ในด้านการวางแผนและตัดสินใจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.74 โดยประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 และด้านร่วมกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ มีส่วนร่วมน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53

ตารางที่ 9 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละรูปแบบ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ร่วมออกแรง	1.93	0.651	ปานกลาง
2. เป็นผู้บริจาคทรัพย์สิน/สิ่งของ	1.65	0.650	ปานกลาง
3. เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	1.73	0.767	ปานกลาง
4. ร่วมเป็นผู้ประสานงาน	1.77	0.767	ปานกลาง
5. ร่วมเป็นผู้นำกลุ่ม	1.73	0.795	ปานกลาง
6. ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม	1.89	0.689	ปานกลาง
รวม	1.78	0.666	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละรูปแบบ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.78 โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการร่วมออกแรงมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.93 และการมีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์สิน/สิ่งของ น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65

ตารางที่ 10 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์ขึ้น	2.48	0.662	มาก
2. เป็นที่มาของรายได้	1.80	0.741	ปานกลาง
3. เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	2.03	0.700	มาก
4. สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน	1.97	0.729	ปานกลาง
5. ช่วยป้องกันภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดจากทรัพยากรน้ำ	2.47	0.668	มาก
รวม	2.15	0.633	มาก

จากตารางที่ 10 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ด้านประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.15 โดยประโยชน์ที่ประชาชนได้รับในด้านทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารสมบูรณ์ขึ้น มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 และประโยชน์ในด้านเป็นแหล่งที่มาของรายได้ น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80

ตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบติดตาม สถานการณ์ทรัพยากรน้ำของชุมชน	1.94	0.796	ปานกลาง
2. ช่วยดูแลทรัพยากรน้ำเป็นการส่วนตัว	1.93	0.691	ปานกลาง
3. อื่นๆ	0.23	0.649	น้อย
รวม	1.36	0.500	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ในด้านการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม ในภาพรวมของแต่ละรูปแบบ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.36 โดยรูปแบบการตรวจสอบประเมินผลในรูปแบบร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม สถานการณ์ทรัพยากรน้ำของชุมชน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 และรูปแบบการตรวจสอบและประเมินผลรูปแบบอื่น ๆ มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.23

4.3 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานในการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สามารถอธิบายสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้ดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามเพศ

			การมีส่วนร่วมของประชาชนใน			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปานกลาง	มาก			
เพศ	ชาย	จำนวน	24	273	104	401	35.046	0.000
		ร้อยละ	6.0%	68.1%	25.9%	100.0%		
	หญิง	จำนวน	20	39	41	100		
		ร้อยละ	20.0%	39.0%	41.0%	100.0%		
รวม		จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า เพศชายส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 68.10 และเพศหญิงส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.00 และพบว่าเพศมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามอายุ

			การมีส่วนร่วมของประชาชน			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปานกลาง	มาก			
อายุ	18-30ปี	จำนวน	16	4	33	53	210.089	0.000
		ร้อยละ	30.2%	7.5%	62.3%	100.0%		
	31-40ปี	จำนวน	8	64	42	114		
		ร้อยละ	7.0%	56.1%	36.8%	100.0%		
	41-50ปี	จำนวน	0	155	19	174		
		ร้อยละ	.0%	89.1%	10.9%	100.0%		
	51-60ปี	จำนวน	0	69	43	112		
		ร้อยละ	.0%	61.6%	38.4%	100.0%		
	61 ปีขึ้นไป	จำนวน	20	20	8	48		
		ร้อยละ	41.7%	41.7%	16.7%	100.0%		
รวม		จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ ช่วงอายุ 41 – 50 ปี เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 89.10 และพบว่าอายุมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามระดับการศึกษา

			การมีส่วนร่วมของประชาชน			รวม	X ²	P – value (Asymp Sig.)
			น้อย	ปานกลาง	มาก			
ระดับ ศึกษา	ไม่ได้รับ	จำนวน	1	3	2	6	132.519	0.000
		ร้อยละ	16.7%	50.0%	33.3%	100.0%		
	ประถม ศึกษา	จำนวน	23	93	80	196		
		ร้อยละ	11.7%	47.4%	40.8%	100.0%		
	มัธยม ศึกษา	จำนวน	0	55	25	80		
		ร้อยละ	.0%	68.8%	31.3%	100.0%		
	มัธยม ศึกษาดอน	จำนวน	0	106	8	114		
		ร้อยละ	.0%	93.0%	7.0%	100.0%		
	อนุปริญญา	จำนวน	0	25	7	32		
		ร้อยละ	.0%	78.1%	21.9%	100.0%		
	ปริญญาตรี	จำนวน	17	30	23	70		
		ร้อยละ	24.3%	42.9%	32.9%	100.0%		
	สูงกว่า ปริญญาตรี	จำนวน	3	0	0	3		
		ร้อยละ	100.0%	.0%	.0%	100.0%		
รวม		จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.40 และพบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามจำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน

			การมีส่วนร่วมของประชาชนใน			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปานกลาง	มาก			
สมาชิกที่ เรือน	1-2 คน	จำนวน	16	5	19	40	232.365	0.000
		ร้อยละ	40.0%	12.5%	47.5%	100.0%		
	3-4 คน	จำนวน	8	158	75	241		
		ร้อยละ	3.3%	65.6%	31.1%	100.0%		
	5-6 คน	จำนวน	1	149	43	193		
		ร้อยละ	.5%	77.2%	22.3%	100.0%		
	6 คนขึ้นไป	จำนวน	19	0	8	27		
		ร้อยละ	70.4%	.0%	29.6%	100.0%		
รวม		จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 15 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่จำนวนสมาชิกที่อาศัยร่วมกันในครัวเรือน 3 – 4 คน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 65.60 และ พบว่า จำนวนสมาชิกมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามรายได้

			การมีส่วนร่วมของ			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปาน	มาก			
รายได้ โดยเฉลี่ย	ตั้งแต่ 3000	จำนวน	3	3	7	13	215.887	0.000
		ร้อยละ	23.1%	23.1%	53.8%	100.0%		
	3001 - 5000 บาท	จำนวน	21	23	43	87		
		ร้อยละ	24.1%	26.4%	49.4%	100.0%		
	5001 - 10000 บาท	จำนวน	0	213	46	259		
		ร้อยละ	.0%	82.2 %	17.8%	100.0%		
	10001 - 15000 บาท	จำนวน	0	65	38	103		
		ร้อยละ	.0%	63.1%	36.9%	100.0%		
	15000 บาท	จำนวน	20	8	11	39		
		ร้อยละ	51.3%	20.5%	28.2%	100.0%		
รวม		จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 16 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ ที่มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 5,001 – 10,000 บาท เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 82.20 และพบว่า รายได้มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามอาชีพหลัก

			การมีส่วนร่วมของ			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปาน	มาก			
อาชีพหลัก	รับราชการ/	จำนวน	24	15	25	64	289.194	0.000
		ร้อยละ	37.5%	23.4%	39.1%	100.0%		
	ค้าขาย	จำนวน	0	24	40	64		
		ร้อยละ	.0%	37.5%	62.5%	100.0%		
	รับจ้างภาค อุตสาหกรรม	จำนวน	0	7	11	18		
		ร้อยละ	.0%	38.9%	61.1%	100.0%		
	ทำนา ทำสวน	จำนวน	0	239	53	292		
		ร้อยละ	.0%	81.8%	18.2%	100.0%		
	รับจ้างภาค	จำนวน	0	19	10	29		
		ร้อยละ	.0%	65.5%	34.5%	100.0%		
	อื่น ๆ	จำนวน	20	8	6	34		
		ร้อยละ	58.8%	23.5%	17.6%	100.0%		
	รวม	จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 17 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 81.80 และ พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยภาพรวม จำแนกตามการดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชน

			การมีส่วนร่วมของประชาชน			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)
			น้อย	ปานกลาง	มาก			
การดำรง	ปัจจุบัน	จำนวน	24	59	94	177	112.879	0.000
		ร้อยละ	13.6%	33.3%	53.1%	100.0%		
	เคยดำรง	จำนวน	0	116	30	146		
		ร้อยละ	.0%	79.5%	20.5%	100.0%		
	ไม่เคยดำรง	จำนวน	20	137	21	178		
		ร้อยละ	11.2%	77.0%	11.8%	100.0%		
	รวม	จำนวน	44	312	145	501		
		ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%	100.0%		

จากตารางที่ 18 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนในปัจจุบันเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 53.10 และพบว่า การดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนในปัจจุบันมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 19 แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
 กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยจำแนกตามการดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชน

ตำแหน่ง	ดำรงตำแหน่ง		ไม่เคยดำรง ตำแหน่ง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.กำนัน	6	1.20	495	98.80	501	100
2.สารวัตรกำนัน	5	1.00	496	99.00	501	100
3.ผู้ใหญ่บ้าน	33	6.59	468	93.41	501	100
4.สมาชิก อบต.	105	20.96	396	79.04	501	100
5.ผู้นำสตรี	5	1.00	496	99.00	501	100
6.ผู้นำเยาวชน	11	2.20	490	97.80	501	100
7.อื่น ๆ	86	17.17	415	82.83	501	100

จากตารางที่ 19 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน
 กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่าส่วนใหญ่มีผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิก อบต. มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.96
 รองลงมาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ๆ เช่น นายก อบต. รองนายก อบต. ประธานกองทุนหมู่บ้าน
 เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 17.17 ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคิดเป็นร้อยละ 6.59 ตำแหน่งผู้นำเยาวชน คิดเป็น
 ร้อยละ 2.20 ตำแหน่งกำนัน คิดเป็นร้อยละ 1.20 ตำแหน่งสารวัตรกำนัน และตำแหน่งผู้นำสตรี
 คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 20 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนบุคคลทางด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกร แม่บ้าน ออมทรัพย์เพื่อการเกษตร ลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตร สมาชิกสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มอื่นๆ เป็นต้น

			การมีส่วนร่วมของประชาชน			รวม	X ²	P – value (Asymp. Sig.)	
			น้อย	ปานกลาง	มาก				
การเป็น	เป็น	จำนวน	24	118	94	236	55.514	0.000	
		ร้อยละ	10.2%	50.0%	39.8%	100.0%			
	เคยเป็น	จำนวน	0	63	0	63			
		ร้อยละ	.0%	100.0%	.0%	100.0%			
	ไม่เคย	จำนวน	20	131	51	202			
		ร้อยละ	9.9%	64.9%	25.2%	100.0%			
	รวม		จำนวน	44	312	145			501
			ร้อยละ	8.8%	62.3%	28.9%			100.0%

จากตารางที่ 20 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เข้ามา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 21 แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน โดยจำแนกตามการการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	เป็นสมาชิก		ไม่เคยเป็นสมาชิก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เกษตรกร	85	16.97	416	83.03	501	100
2. แม่บ้าน	24	4.79	477	95.21	501	100
3. ออมทรัพย์เพื่อการเกษตร	70	13.97	431	86.03	501	100
4. ลูกค้านาคารเพื่อการเกษตร	159	31.74	342	68.26	501	100
5. สมาชิกสหกรณ์การเกษตร	68	13.57	433	86.43	501	100
6. อื่น ๆ	23	4.59	478	95.41	501	100

จากตารางที่ 21 ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ของประชาชน ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อ
การเกษตร มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.74 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ
16.97 สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 13.97 สมาชิกกลุ่มสหกรณ์
การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 13.57 สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.79 และสมาชิกกลุ่ม
อื่น ๆ เช่น สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.59 ตามลำดับ

4.4 ปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

ตารางที่ 22 แสดงร้อยละของปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จำแนกเป็นรายประเด็น

ประเด็น	N = 501				รวม
	เป็นปัญหา		ไม่เป็นปัญหา		
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
1. กำหนดนโยบายและแผนงานด้านการบริหารทรัพยากรน้ำ	253	50.50	248	49.50	501 (100%)
2. ไม่มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ที่เป็นเอกภาพและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้	301	60.08	200	39.92	501 (100%)
3. ขาดข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำที่สมบูรณ์เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจดำเนินการได้	388	77.45	113	22.55	501 (100%)
4. งบประมาณที่ได้รับแต่ละปีกระจุกกระจายและหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำ	421	84.03	80	15.97	501 (100%)
5. ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง	437	87.23	64	12.77	501 (100%)

จากตารางที่ 22 ผลการศึกษา ปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ประเด็นขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นงบประมาณที่ได้รับแต่ละปีกระจุกกระจายและหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำ ประเด็นขาดข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำที่สมบูรณ์ เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจดำเนินการได้ ประเด็นไม่มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ที่เป็นเอกภาพและดำเนินการได้ให้เป็นรูปธรรมได้ และประเด็นกำหนดนโยบายและแผนงานด้านการบริหารทรัพยากรน้ำ คิดเป็นร้อยละ 87.23 84.03 77.45 60.08 และ 50.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 23 ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในแต่ละประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค	N = 215	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม	215	100.00
2. ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม	168	78.10
3. ไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว	105	48.80
4. ทางราชการไม่มีการสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วม	100	46.50
5. คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ	91	42.30
6. คิดว่าจะมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น	47	21.90
7. อื่น ๆ	22	10.20
8. นิสัยส่วนตัวไม่ชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น	19	8.80
9. ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน	5	2.30

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน
3. เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สรุปที่กำหนดไว้ได้มีการศึกษาจากประชาชนจำนวน 398 คน ได้แบบสัมภาษณ์/สอบถาม กลับคืนมาจำนวน 398 ชุด และแบบสัมภาษณ์/สอบถาม ผู้นำท้องถิ่น คณะทำงาน คณะกรรมการด้านต่างๆ ในชุมชนจำนวน 103 คน รวมทั้งสิ้น 501 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 หลังจากได้นำแบบสัมภาษณ์/สอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS 11.5 For Window (Statistical Product and Service Solution) โดยตรวจสอบครบถ้วน และความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนจะนำไปลงรหัส บันทึกข้อมูลที่ป้อนรหัสในแบบบันทึกข้อมูล แล้วประมวลผลข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยหาค่าร้อยละ (percentage) และหาค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation S.D) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยใช้ Chi – Square (χ^2)

5.1 สรุปผลวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์/สอบถาม ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท อาชีพหลักส่วนใหญ่ทำนา ทำสวน การดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่ไม่เคยดำรงตำแหน่ง และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอยู่ในปัจจุบัน

5.1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
 กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ส่วนใหญ่จะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ไม่สูงนัก
 แต่จะเห็นว่า ด้านประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระดับการ
 มีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
 กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

5.1.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการ
 บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดย
 ประชาชนรับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และจากสื่ออื่น ๆ น้อยที่สุด

5.1.4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการ
 บริหารจัดการกลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนเข้ามา
 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในประเด็นเมื่อเกิด
 เหตุการณ์ หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ และมีส่วนร่วมรับรู้ถึงข้อเท็จจริง สาเหตุของ
 ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด และประเด็นการกำหนดแผนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่าง ๆ
 ของชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

5.1.5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย
 ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน พบว่า ในภาพรวมอยู่
 ในระดับปานกลาง โดยประเด็นการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนค้นหาสาเหตุของปัญหาและ
 จัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด และประเด็นการเข้ามามีส่วนร่วมใน
 ขั้นตอนการติดตามผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้า และประเมินผลสำเร็จของงาน การเข้ามามี
 ส่วนร่วมน้อยที่สุด

5.1.6 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในบทบาทการมีส่วนร่วมการบริหาร
 จัดการทรัพยากรน้ำ ในการวางแผนและการตัดสินใจ พบว่า ในด้านการวางแผนและตัดสินใจใน
 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
 ในการวางแผนและการตัดสินใจในด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นมากที่สุด และด้านร่วมกำหนด
 กฎ ระเบียบต่างๆ มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

5.1.7 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วม
 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละรูปแบบ พบว่า ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการ
 ทรัพยากรน้ำในแต่ละรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการเข้ามามีส่วนร่วมใน
 รูปแบบการร่วมออกแรงมากที่สุด และการมีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์สิน สิ่งของน้อยที่สุด

5.1.8 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีในด้านทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธาร สมบูรณ์ขึ้น และประโยชน์ในด้านเป็นแหล่งที่มาของรายได้ไม่น้อยที่สุด

5.1.9 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม พบว่า ในด้านตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม ในภาพรวมของแต่ละรูปแบบอยู่ในระดับปานกลาง โดยรูปแบบการตรวจสอบและประเมินผลในรูปแบบร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม สถานการณ์ทรัพยากรน้ำของชุมชน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด และรูปแบบการตรวจสอบและประเมินผลรูปแบบอื่นๆ มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

5.2 แสดงค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

พบว่า เพศชายส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง และเพศหญิงส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมฯ ในระดับมาก ส่วนใหญ่ช่วงอายุ 41 – 50 ปี เข้ามามีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวนสมาชิกที่อาศัยร่วมกันในครัวเรือน 3 – 4 คน ส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่รายได้โดยเฉลี่ย ประมาณเดือนละ 5,001 – 10,000 บาท เข้ามามีส่วนร่วมฯ ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน ในปัจจุบัน เข้ามามีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิก อบต. มากที่สุด ส่วนใหญ่การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมฯ อยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.3 แสดงค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคล ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

พบว่าส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรมากที่สุด รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

5.4 แสดงร้อยละของปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน

ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นงบประมาณที่ได้รับแต่ละปี กระจาย และ
หลายหน่วยงานต่างคนต่างทำ ประเด็นขาดมูลด้านทรัพยากรน้ำที่สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจ
ดำเนินการได้ ประเด็นองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่มีในระดับพื้นที่ที่เป็นเอกภาพ และ
ดำเนินการได้ให้เป็นรูปธรรมได้ และประเด็นกำหนดนโยบายและแผนงานด้านการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำ

5.5 แสดงปัญหาและอุปสรรคของประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละประเด็น โดยจำแนกจากมากไปหาน้อย คือ

1. ไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม
2. ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม
3. ไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยง
ครอบครัว
4. ทางราชการไม่มีการสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วม
5. คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ
6. คิดว่าจะมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อน หรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น

5.6 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร
น้ำ ลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน
โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ
บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองปะเหลียนในระดับปานกลาง และประชาชนในเขต
พื้นที่ลุ่มน้ำเข้ามามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมในด้านประโยชน์ที่ประชาชน
ได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีระดับมาก แต่ในขั้นการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการ
บริหารจัดการลุ่มน้ำคลองปะเหลียนอยู่ในระดับปานกลาง แต่จะรับทราบสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน จะต้องกำหนดทิศทางการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบทางสื่อต่าง ๆ มากขึ้น และให้โอกาสแก่ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับขั้นตอนที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ควรให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ มากขึ้น ไม่ได้มุ่งเน้นแต่คณะทำงาน คณะกรรมการ ที่ได้รับ คัดเลือกเข้ามาแก้ไขโดยตรงเท่านั้น

5.7 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.7.1 ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำคลองปะเหลียน ซึ่งจะต้องดำเนินการต่อไป คือ ต้องเพิ่มศักยภาพการกระตุ้นในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ในทางสื่อทุกชนิด และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการในส่วนนี้อย่างพอเพียง

5.7.2 ให้ภาครัฐที่ดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทุกขั้นตอน ไม่ใช่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง

5.7.3 ผู้ที่มีส่วนร่วมที่มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ดำเนินการตลอดมา ไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง

5.7.4 ภาครัฐต้องเข้าถึงพื้นที่ ประชาชนมากยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.7.5 การวางแผนการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ ควรเน้นการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ไม่ใช่เพียงติดตามรับทราบปัญหาและการแก้ไขปัญหาเพียงแก่ประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเท่านั้น แต่ต้องให้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนจนถึงขั้นติดตามผลและผลสัมฤทธิ์ของการแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นๆ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะได้เปรียบเทียบว่าจะมีปัจจัยกระตุ้นหรือตัวแปรอะไรบ้างในการมีส่วนร่วม

2. ควรทำการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเด็นอื่นๆ ที่ยังไม่เคยมีผู้ทำการศึกษา หรือเคยมีการศึกษามาก่อนแล้ว แต่ยังมีการวิจัยอยู่จำนวนน้อย เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดลำดับความสำคัญในแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ การกักเก็บ การเก็บค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำเบื้องต้น ผลการกระจายอำนาจในการดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรน้ำ. 2546. คู่มือปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการน้ำและประสานมวลชน. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและประสานมวลชน.
- กรมทรัพยากรน้ำ. 2546. การบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรรณิกา ชมดี. 2529. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. 2530. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- จรูญ หิรัญชุนหะ. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในลุ่มน้ำห้วยยั้ง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์
- ฉอาน วิทติกรรมรักษา. 2526. “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่น ตำบลคุ้มพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตร์ มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชินวัฒน์ สมสืบ. 2539. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. 2536. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นดา ดำริห์เต็ม. 2542. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2527. กลวิธีแนวทางและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

ประธาน สุวรรณมงคล. 2540. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.

รายงานการวิเคราะห์โครงการปรับภาคราชการสู่ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2542. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา ส.ค. 651 : ทฤษฎีและการพัฒนาชุมชน

สาขาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพรัช เตชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา.

กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชน และหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย.

สมควร สุรภพพิสิษฐ์. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวร

เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องวโรกาสทรงครองราชย์ปี 50 จังหวัดนครราชสีมา.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. 2545. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย

และแนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

กรุงเทพมหานคร.

อकिन ระพีพัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณ.

อकिन ระพีพัฒน์. 2539. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภาคผนวก

ผนวก ก

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดตรัง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณี
ลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบ
ตามความจริงจากประสบการณ์และความคิดเห็นของท่าน สำหรับข้อมูลที่ท่านตอบนี้ขอรับรองว่า
จะเก็บไว้เป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

() ไม่ได้รับการศึกษา () อนุปริญญา/ปวส.
() ประถมศึกษา (ชั้น.....) () ปริญญาตรี
() มัธยมศึกษาตอนต้น () สูงกว่าปริญญาตรี
() มัธยมศึกษาตอนปลาย () อื่น ๆ (ระบุ.....)

4. สมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือน จำนวน.....คน เป็นชาย.....คน
หญิง.....คน

5. ท่านมีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ

() ตั้งแต่ 3,000 บาทลงมา () 3,001 - 5,000 บาท
() 5,001 - 10,000 บาท () 10,001 - 15,000 บาท
() 15,000 บาทขึ้นไป

6. อาชีพหลัก

() รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ () ทำนา ทำสวน
() ค้าขาย () รับจ้างภาคเกษตร
() รับจ้างภาคอุตสาหกรรม () อื่น ๆ (ระบุ.....)

7. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดในชุมชนของท่าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำเยาวชน กรรมการฝ่ายต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

1. () ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
2. () เคยดำรงตำแหน่ง
3. () ไม่เคยดำรงตำแหน่งใด (ไม่ต้องตอบข้อ 8)

8. ถ้าดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ตำแหน่งกำนัน
- () ตำแหน่งสารวัตรกำนัน
- () ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
- () ตำแหน่งสมาชิก อบต.
- () ตำแหน่งผู้นำสตรี
- () ตำแหน่งผู้นำเยาวชน
- () ตำแหน่งอื่น ๆ (ระบุ.....)

9. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้าง เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มเยาวชน กลุ่มออกทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตร กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร บ้างหรือไม่

1. () เป็นสมาชิกกลุ่มอยู่ในปัจจุบัน
2. () เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. () ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม (ไม่ต้องตอบข้อ 10)

10. ถ้าเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นจำนวน.....กลุ่ม ได้แก่กลุ่มอะไรบ้าง

- () กลุ่มเกษตรกร
- () กลุ่มแม่บ้าน
- () กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร
- () กลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตร
- () กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
- () กลุ่มอื่น ๆ (ระบุ.....)

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การร่วมคิด ร่วมวางแผน การอนุรักษ์หรือดูแลป้องกัน การฟื้นฟูให้มีสภาพดีขึ้น และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างถูกต้องตามหลักการท่านมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เช่น การรับรู้ปัญหา ร่วมคิดแก้ไข การวางแผนและตัดสินใจ การนำแผนปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับใด

1. ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1. กำหนดนโยบายและแผนงานด้านการบริหารทรัพยากรน้ำ		
2. ไม่มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ที่เป็นเอกภาพและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้		
3. ขาดข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำที่สมบูรณ์เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจดำเนินการได้		
4. งบประมาณที่ได้รับแต่ละปีกระจุกกระจายและหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำ		
5. ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง		

2. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ประเภทของสื่อ	ระดับการรับรู้		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
โทรทัศน์			
วิทยุ			
หนังสือพิมพ์			
วารสาร/นิตยสาร			
เอกสารทางราชการ			
อื่น ๆ ระบุ.....			

หมายเหตุ

- ตอบ** มากกว่า 4 ครั้ง / สัปดาห์ ระดับการเรียนรู้ = มาก
- ตอบ** มากกว่า 2 ไม่เกิน 4 ครั้ง / สัปดาห์ ระดับการเรียนรู้ = ปานกลาง
- ตอบ** น้อยกว่า 2 ครั้ง / สัปดาห์ ระดับการเรียนรู้ = น้อย

3. การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ที่ท่านมีส่วนร่วมที่จะรับรู้ถึงข้อเท็จจริงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น			
2	ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ท่านเคยมีส่วนร่วมในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการประชุมหรือสัมมนาอย่างเป็นทางการ			
3	ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาท่านเคยมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ			
4	ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาท่านเคยมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่าง ๆ ของชุมชน			
5	ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้กับประชาชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหน้าที่ที่ท่านรับผิดชอบ			

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในขั้นตอนใดที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษา สถานการณ์ทรัพยากรน้ำ ปัญหาหรือความต้องการน้ำระดับใด			
2. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาระดับใด			
3. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา ที่สำคัญที่มีความจำเป็นเร่งด่วนระดับใด			
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของ แนวทางแก้ไขปัญหาหรือเพื่อสนองความต้องการ ของชุมชนอย่างเหมาะสมและสมเหตุสมผลระดับใด			
5. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อ จัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหา หรือ สนองความต้องการของชุมชนระดับใด			
6. ท่านมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ สนับสนุนหรือ ประสานการดำเนินงานตามแผน/โครงการ ที่ได้ ตกลงกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ระดับใด			
7. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าและประเมินผลสำเร็จของงานระดับใด			
8. ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น แก่ชุมชน ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆ ผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนใกล้เคียงระดับใด			

5. ท่านคิดว่าตนเองมีบทบาทในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการวางแผนและการตัดสินใจในส่วนใด /ระดับใด

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ร่วมประชุมและวางแผน			
2. ร่วมแสดงความคิดเห็น			
3. ร่วมกำหนดกิจกรรม			
4. ร่วมกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ			

6. ท่านคิดว่าตนเองมีบทบาทในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลักษณะใด/ระดับใด

ข้อความ	ระดับของการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ร่วมออกแรง			
2. เป็นผู้บริจาคทรัพย์สิน / สิ่งของ			
3. เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร			
4. ร่วมเป็นผู้ประสานงาน			
5. ร่วมเป็นผู้นำกลุ่ม			
6. ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม			

7. ท่านคิดว่าได้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามข้อความต่อไปนี้หรือไม่ / ระดับใด

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์ขึ้น			
2. เป็นที่มาของรายได้			
3. เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ			
4. สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน			
5. ช่วยป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดจากทรัพยากรน้ำ			

8. ท่านคิดว่าการตรวจสอบและประเมินผลควรจะอยู่ในรูปแบบใดที่เหมาะสม / ระดับใด

ข้อความ	ระดับของการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบติดตาม สถานการณ์ทรัพยากรน้ำของชุมชน			
2. ช่วยดูแลทรัพยากรน้ำเป็นการส่วนตัว			
3. อื่น ๆ.....			

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ
ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (✓)

- () ไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม
- () นิัยส่วนตัวไม่ชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- () ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน
- () คิดว่าจะมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น
- () ไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยง

ครอบครัว

- () ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม
- () คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ
- () ทางราชการไม่มีการสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วม
- () อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ
ด้วยความปรารถนาดี จาก.....

ทีมงานวิจัยฯ
สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8
กรมทรัพยากรน้ำ

ผนวก ข

กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จ.ตรัง ครั้งที่ 3 พื้นที่ปลายน้ำ จำนวน 60 คน

กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จ.ตรัง ครั้งที่ 2
พื้นที่กลองน้ำ จำนวน 60 คน

ผนวก ค

คณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. นายสมหวัง จันทร์ทอง	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 8
2. นายอภิรักษ์ วัฒนรัตน์	ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง กรมทรัพยากรน้ำ
3. ผศ.ว่าที่ พ.ต. ดำรง โลหะลักษณะเดช	อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง
4. นายเอกสิทธิ์ ฉายศิริพันธ์	ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ
5. นายธรรมบุญ เบญจพงศ์	ผู้อำนวยการส่วนอุทกวิทยา

คณะทำงานการวิจัย

1. นายไกรสร เฟื่องสกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์	หัวหน้าคณะวิจัย
2. นายสัมพันธ์ คุณยาภรณ์	ผู้อำนวยการส่วนประสานและ
บริหารจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	ผู้ช่วยหัวหน้าคณะวิจัย
3. นายสุทัศน์ น้อยเล็ก	วิศวกรโยธา 7 วช.	คณะวิจัย
4. นายชำนาญ ชูแก้ว	จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน 6ว.	คณะวิจัย
5. นายประดิษฐา พรหมจรรย์	นายช่างโยธา 6	คณะวิจัย
6. นางสาวสุชาดา แซ่เซียว	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย
และแผน 7 ว.	คณะวิจัยและเลขานุการ

ผู้ช่วยนักวิจัย

1. นางสาวนิตยา	สาละโว	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว.
2. นางสาวกรรณิการ์	ไกรมูย	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
3. เจ้าหน้าที่ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตกส่วนที่ 2 ตรัง		

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายไกรสร เพ็ญสกุล
การศึกษาสูงสุด	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พบ.ม.) ทางพัฒนาสังคม
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
สังกัด	กลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่ทำงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 เลขที่ 100 หมู่ที่ 6 ถนนทุ่งควนจีน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์ : 074- 251155 - 8 โทรสาร : 074 - 251157 อีเมล : ksp_02@hotmail.com

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายสัมพันธ์ คุณยาภรณ์
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท รป.ม. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก
สังกัด	ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ ฝั่งตะวันตกส่วนที่ 2 (ตรัง)
ที่อยู่ี่ทำงาน	สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 เลขที่ 100 หมู่ที่ 6 ถนนทุ่งควนจีน ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์ : 086 - 9686852 โทรสาร : 075 - 573072 อีเมล : pancaan@hotmail.com